

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Majoor der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Nijmegen, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

OVER HET STOPPEN VAN HET ZUNDGAT.

Een brief aan den Uitgever van het U. S. Journal.

De door ons op prijs gestelde vriendelijke mededeelingen der redactie van het *Tydschrift toegewyd aan het zeewezen*, hadden ons naar eene gelegenheid doen zoeken, om nogmaals van dit tijdschrift te gewagen, zonder in beoordeelingen te treden, waartoe wij ons trouwens niet bevoegd achten. Het 4de stuk van het eerste deel (1) biedt ons deze gelegenheid aan, door het artikel, onder bovenvermeld opschrift, en dat door de geachte redactie uit het Engelsche tijdschrift het *United Service Journal* ontleend is, over te nemen.

Mynheer! Het is u waarschijnlijk bekend dat er verschil van gevoelen bestaat, omtrent het al dan niet doelmatige van het stoppen van het zundgat van een stuk, na het afvuren en gedurende het uitwisschen en laden. Daar dit nu een der belangrijkste zaken is, voor de veiligheid van het volk, dat met het herladen bezig is, is het der aandacht overwaardig; en alle stellig onderrigt omtrent dit onderwerp, geschikt om de gedachten volkomen te bepalen, zal zoowel door u als door uwe lezers gunstig worden opgenomen.

Het vraagstuk berust bloot op dit enkele punt: Zal eenig brandend ligchaam, na het afvuren in het stuk achtergebleven, door den wisscher worden uitgedoofd, indien het zundgat gedurende den geheelen tyd van het uitwisschen gesloten blijft? Of zal zoodanig brandend ligchaam beter worden uitgedoofd, of door het zundgat geheel en al ongesloten te laten, of wel het slechts gedurende een gedeelte van het uitwisschen gesloten te houden.

Gij weet dat het bevel stop het zundgat, ten minste ter

(1) Het *Tydschrift toegewyd aan het zeewezen*, onder redactie der heeren J. C. Pilaar en J. M. Obreen, verschijnt sedert 1841 bij den boekhandelaar L. C. Vermande te Medemblik. Deszelfs doel is voornamelijk aan de bevordering der werkdadige zeevaartkunde nuttig te zijn. Om de twee maanden komt een nummer van vier of vijf vellen druks, met een of meer platen in het licht, voor den prijs van f 5,50 in het jaar. Vele zeer belangrijke Geographische, Technische en Statistische vertoogen van algemeen nut, hebben wij in het eerste deel aangetroffen.

zee, bestendig een der stelligste voorschriften is geweest, sedert de eerste tijden van het gebruik des geschuts, en dat het nut, ja het volstrekt noodzakelijke van dezen maatregel, altoos zoo streng is volgehouden geworden, tot beveiliging van den lader, dat waarschijnlijk niets moeilijker wezen kan, dan dit vooroordeel, zoo het dit is, te doen verdwijnen uit het hoofd van die officieren en manschappen die de meeste ondervinding bezitten, hetzij tegen over den vijand, hetzij in exercitiën.

Aan den anderen kant moet men zeggen, dat de beginseelen der natuur niet onderworpen zijn aan oude regelen, en dat, indien het gezegde gebruik tegengesteld bevonden wordt aan welbekende wetten, — en als het, theoretisch gesproken, waarlijk gevaarlijk is het zundgat te sluiten, dat dan ook het zundgat niet langer behoort te worden gestopt. Een voorzigtig officier, die met aandacht de zaak heeft nagegaan, zal zich intusschen bedenken, alvorens bij het leven, of het behoud ten minste van de ledematen zijner onderhoorigen, in gevaar stelt, enkel op theoretische beschouwingen, in strijd met lang beproefde ondervinding.

Dit onderwerp is, naar ik verneem, onlangs op de aandacht der admiraliteit gebracht, door personen van zoo erkend gezag, dat het aan boord van de *Excellent*, in deze haven (*Portsmouth*) aan eene beproeving is onderworpen. Ik behoef wel niet te zeggen, dat er weinig, of liever in het geheel geen twijfel bestond, omtrent het doelmatige van het stoppen van het zundgat, gedurende het uitwisschen en laden. Maar, ondanks het lang gevestigd gevoelen, werd de betwiste zaak ter beproeving gesteld, en er is eene reeks van proeven gedaan, welker uitkomst volkomen, en, zoo ik meen, voor altoos het nuttige heeft bewezen van het gesloten houden van het zundgat, gedurende den geheelen tyd der lading. Daar dit alles geschiedt in tegenwoordigheid van de officieren, die verlangen er bij tegenwoordig te zijn, heb ik gereedelijk gebruik gemaakt van de gelegenheid, en vergunning bekomen om de proeven bij te wonen, opzettelijk gedaan tot beslissing van het betwiste punt.

Ik stelde hierin te meer belang, omdat ik soms heterodoxe gevoelens daaromtrent had gekoesterd; en daar sommige der

zelve overeenstemden met die welke men later had geopperd, ging ik alle proeven na, zoowel met eene persoonlijke als ambtelijke belangstelling.

Men had, in hetgeen der admiraliteit voorgesteld was, beweerd, dat, indien het zundgat gesloten is, terwijl de wisscher in het stuk wordt gebragt, de daarin beslotene lucht eveneens werken zoude als in een *briquet à compression ou pneumatique*, in hetwelk het zwam in brand geraakt, door de zamendrukking der lucht in een' kleinen cilinder, door een zeer naauwsluitenden stamper er met kracht in te duwen, en weder snel terug te halen.

De eerste proeven, der reeks op de *Excellent* genomen, hadden ten doel te onderzoeken, of er, in een stuk geschut, al dan niet eene dergelijke uitwerking kon worden verkregen.

De aanzetter van een twee en dertig ponder werd zoo dik met flanel omkleed, dat twee man moeite hadden om hem, met het zundgat *ongesloten*, tot op den stootbodem te brengen. Maar het zundgat gesloten zijnde werden er acht man vereischt om hem slechts twee voet diep in de ziel te brengen, en zij konden niet verder komen!

De proef werd vervolgens genomen met een' digt sluitenden wisscher, die, bij het opene zundgat, door twee man gemakkelijk op den stootbodem kon worden gebragt, en een' zoo sterken luchtstroom veroorzaakte, dat, ware er slechts iets in het stuk achtergebleven, met een sprankje vuurs, dit des te sneller zoude hebben gebrand, en eenige deelen er van in het zundgat zouden gedrongen zijn. Als het zundgat gestopt was, kon dezelfde wisscher, door twee man, met inspanning van alle krachten, op den bodem worden gebragt; dewijl de ingeslotene lucht tusschen den wisscher en den wand der ziel kon ontsnappen.

Bij vergelijking van deze proeven met het *briquet à compression* werd, en naar ik vermeen met regt, het besluit opgemaakt, dat het onmogelijk wezen zou de lucht, in een stuk voorhanden, met den wisscher genoegzaam, of met voldoende snelheid zamen te drukken, om het ligtst ontvlambare voorwerp te doen ontbranden. Ook bestaat er, uit deze oorzaak, geen de minste vrees voor eene ontploffing, daar er, bij het aanzetten eener kardoos, ongeveer een duim ruimte tusschen haar en het stuk open blijft; en de aanzetterklossen, op zee in gebruik, eene nog grootere speelruimte bezitten.

Ik vergat te vermelden dat er, bij de vorige proeven, stukjes zwam of tonder waren vastgemaakt aan de binnen-enden der wisschers, maar behoef wel niet te zeggen, zonder dat er een enkel ontbrandde.

Gij weet dat er, bij saluutschoten, geene proppen worden gebezigd, maar, zelfs bij het gebruik van kogel en prop, zal er geen gevaar van dien aard bestaan; want, bij het maken

der proppen wordt er opzettelijk eene speelruimte gelaten van twee tiende duim (3 strepen) tusschen hunne middellijn en het kaliber der ziel.

Welligt beschuldigt gij mij, dat ik van uwen tijd en ruimte misbruik heb gemaakt, met een gedeelte van dit onderwerp, dat door sommigen als te zeer van beschouwendend aard wordt aangemerkt, voor praktisch nut — en waarlijk, ik zou ook niet hebben verwacht, dat iemand, met de behandeling van het geschut bekend, eenige gedachte zoude hebben gekoesterd aan de ontwikkeling van gebondene warmte in de ziel van een stuk, door de werking van een' wisscher op de daarin bevatte lucht.

De volgende proeven waren meer onmiddellijk op de praktijk toepasselijk.

Er werd, door middel van eene lange roede, een stukje ontstokene lont op den stootbodem gebragt, en, met het zundgat opengelaten, werd het stuk op de gewone wijze uitgewischt, dat is, stijf op den bodem gedrukt en tweemaal rondgedraaid. De uitslag dezer proef, met het *zundgat niet gesloten*, was dat de lont, van de twaalf proeven, slechts zesmaal uitgedoofd werd. Bij het herhalen dezer proeven, met het *zundgat* gesloten, volgens de bepaalde exercitie, maar alle omstandigheden overigens dezelfde, werd de lont van de twaalf malen tienmaal uitgedoofd.

Deze proeven werden herhaald met lapjes flanel, vooraf met buskruid ingewreven, zoodat het tot blus werd, en zoo veel mogelijk overeenkwam met datgeen wat na het vuren in het stuk achterblijft. Met het zundgat, volgens de bepaalde exercitie, gesloten, werden deze lapjes twee malen van de drie proeven geheel uitgedoofd — maar met het zundgat open werd de betrekking omgekeerd, en het vuur slechts eenmaal van elke drie proeven gebluscht.

Daarna werden er proeven gedaan omtrent de uitwerking des wisschers ten opzichte der luchtstroomen. Er werd een zeer hooge, dat is digte wisscher, tot op den stootbodem gebragt, eene aangestokene kaars boven het zundgat gehouden en de wisscher op de gewone wijs behandeld; de vlam werd naar binnen getrokken en de kaars werd uitgeblazen door den in het stuk dringenden luchtstroom. Daarna werd dezelfde wisscher er weder ingebragt, maar slechts tot op drie of vier duim (76—100 N. streep) van den stootbodem, en daar op de gewone wijs tweemaal rondgedraaid. De uitwerking van deze beweging, hoe zorgvuldig ook volbragt, was het veroorzaken van eenen geringen stroom of intrekking der lucht, door de vlam aangeduid, welke echter niet uitgeblazen werd voor dat men den wisscher terug trok.

Deze proef is, zoo als wij zullen zien, in de praktijk van zeer veel belang, zoowel als de volgende:

Er werd eene brandende kaars op een voetje gezet, en, door middel van eene roede, zoo dicht aan den stootbodem van het stuk geschoven, dat de vlam juist onder het zundgat kwam. Aan den steel van denzelfden digtsluitenden wisscher werd een klos bevestigd, op zoodanigen afstand, dat hij de kaars niet kon raken; het stuk werd uitgewischt, eerst met het zundgat open en daarna met het zundgat dicht. Telkens als het zundgat open gelaten werd, werd de kaars uitgeblazen, en elken keer dat het zundgat gesloten werd gehouden, bleef de kaars branden.

De besluiten uit deze proeven opgemaakt zijn tweederlei, en in beide opzichten belangrijk voor de praktijk. In de eerste plaats bewijzen zij (wat waarlijk ook niet wel te betwijfelen was) dat, als het stuk uitgewischt wordt en *het zundgat ongesloten* blijft, er een luchtstroom in het stuk moet ontstaan, die natuurlijk strekken kan om elke brandende lap of half uitgedoofde sprank, na het afvuren in de ziel of het zundgat overgebleven, aan te blazen. Te gelijker tijd bewijzen deze proeven, wat niet zoo gereedelijk in het oog vallen mogt, dat het *stoppen van het zundgat*, waarop, bij de exercitie met het geschut, zoo zorgvuldig aangedrongen wordt, zeer nuttig is om alle luchtstreaming te beletten, in dat gedeelte der ziel, alwaar de brandende overblijfselen, na het afvuren van het stuk, doorgaans aanwezig zijn.

Maar deze proeven leveren eene voor de praktijk nog belangrijker uitkomst op, te weten, dat wij meer aan de werktuigelijke dan aan de chemische werking van den wisscher te danken hebben voor onze veiligheid bij het laden. Want het is blijkbaar dat, als de wisscher, na eerst behoorlijk tot op den bodem der ziel gebragt te zijn, bedaard en stevig omgedraaid wordt, volgens het bestaande voorschrift, hij meer dan iets anders werkt om alle brandende of liever zwak vonkende voorwerpen, die in het stuk mogten overgebleven zijn, uit te dooven.

Mogt er echter, ondanks deze werktuigelijke werking, door drukking en het ronddraaijen van den wisscher, (tegen den bodem of in de kamer van het stuk) een sprank aanwezig zijn tusschen de brandbare overblijfselen, dan is het toch duidelijk dat de bepaalde regel om *het zundgat te sluiten*, op elk tijdperk van het wisschen of laden, verre weg het veiligst is, dewijl het, hoedanig de zaak ook beschouwd wordt, van het hoogste belang wezen moet luchtstroomen voor te komen.

Daar gij, en ik ben verzekerd een ieder die aan het vak verbonden is, ongetwijfeld belang stelt om te weten hoe het met een vraagstuk van dezen aard in de praktijk gelegen is, in zoodanige gevallen alwaar er gelegenheid bestaat tot een naauwkeurig verslag der zaken, is het mij een groot genoegen te kunnen mededeelen, dat er, aan boord van de *Excel-*

lent, geen enkel ongeluk heeft plaats gehad met het afgaan van het stuk onder het laden, gedurende de laatste acht jaren dat er bijna aanhoudend is gevuurd! In dat tijdverloop zijn er verscheidene duizende schoten gedaan, soms langzaam, soms ook zoo snel dat er drie lagen in eene minuut werden afgevuurd — velen door jong volk, en toch steeds zonder ongelukken.

Te vooronderstellen dat deze gunstige uitkomst aan toeval toe te schrijven is, zou even onregtvaardig zijn, met betrekking tot de bekwaamheid welke de tegenwoordige exercitie met het geschut heeft daargesteld, als met betrekking tot de meesterlijke inrigting, waardoor dit stelsel voor alle klassen van officieren en manschappen is verklaard, en zoo geheel bruikbaar is geworden, dat het in alle takken der dienst, op alle klassen van H. M. schepen en in alle werelddeelen toepasselijk is.

Het mag wel als eene nuttige les voor officieren worden geacht, in het oog te houden, dat, alhoewel het hoofdoel hunner pogingen bestaat in den vijand afbreuk te doen, een der voornaamste middelen om dit doel te bereiken gelegen is in de zorg voor de veiligheid van hun eigen volk, door een strikt in acht nemen zelfs van de geringste regelen, in de bijzonderheden van de exercitie met het geschut — een stelsel van exercitien dat niet alleen rijpelijk werd overdacht, voor de aanneming, maar dat ook, zoowel in oorlog als in vrede, overvloedig beproefd en nooit gebrekkig bevonden is.

Ik ben, enz.

TEREDO NAVALIS.

Op dezen brief bevat het nummer van December de volgende aanmerkingen, mede in den vorm van een' brief.

Mynheer! In uw Tijdschrift van Julij II., werd een artikel medegedeeld, behelzende de bijzonderheden en uitkomsten der proeven, aan boord van H. M. schip *Excellent* genomen, ten gevolge van eenigen twijfel over de nuttigheid van het stoppen van het zundgat, nadat het stuk uitgewischt is en gedurende de lading. Bij eene aandachtige lezing van de uitkomsten dier proeven, zoo als zij daar opgegeven zijn, is het mij niet mogelijk geweest tot al dezelfde besluiten te geraken. Waar ook twijfelingen bestaan omtrent praktische zaken, behooren de betwiste punten te worden onderworpen aan proeven, genomen onder alle omstandigheden welke in de praktijk voorkomen. De aldus verkregene uitkomsten kunnen dan vrijelijk en grondig beredeneerd, en daaruit wettige besluiten afgeleid worden.

Daar de premisen, waaruit de briefschrijver zijne besluiten trekt, niet volkomen naauwkeurig zijn, zij het mij vergund, ten antwoord op het door hem gezegde, eenige weinige aanmerkingen mede te deelen.

Het stoppen van het zundgat, gedurende het aanzetten der lading, is van lateren oorsprong, want dertig jaren geleden vorderde de gevestigde praktijk, dat het zundgat, onder het herladen, open blijven zou. De kommandeur van het stuk stond gereed met de ruimnaald om de kardoes te doorsteken en te onderzoeken of zij te huis was: Hij ontving de waarschuwing de ruimnaald niet in het zundgat te houden, daar zij anders, bij het aanzetten der kardoes, gebogen of gebroken worden zou (zie *Encycl. Brit. Art. Exercice*). En ik heb inderdaad ook, gedurende deze bewerking, vuurspranken uit het zundgat zien vliegen.

Er wordt gezegd, dat deze proeven genomen werden ten gevolge van voorstellingen, aan de Admiraliteit gedaan, «dat, indien het zundgat van een stuk gesloten werd gehouden, wanneer de wisscher er in gebragt werd, de daarin bevatte lucht, te zamen gedrukt wordende, eveneens werken zou als in een *briquet à compression*, waarin zwam in brand geraakt, enz.» Dit is een misslag. Aan de Admiraliteit werd voorgesteld: Dat de dampkring in zijne gewone veerkracht, zijne natuurlijke hoeveelheid gebondene warmte bevat, en dat zijne verhouding voor gebondene warmte, en eigenschappen voor het onderhouden der verbranding zouden worden veranderd, indien hij, door kunstmiddelen, zamengeperst of verdund wierd: Dat zeer verdunde lucht de verbranding niet zou onderhouden; maar dat zij, zamengedrukt, dit te beter zoude doen, en warmte zou afgeven, en dat, bij eene plotselinge en hevige zamenpersing, brandbare zelfstandigheden, daarin bevat, in brand geraken zouden. — Ten einde de lucht binnen het stuk minder vatbaar te maken, tot onderhouding der verbranding, en om de half uitgedoofde spranken te beter uit te blussen, werd voorgesteld dat: «bij het wisschen, het vuur gereeder moest worden uitgedoofd, indien men de lucht toeliet te ontsnappen, naarmate de wisscher verder in het stuk werd gebragt; maar eens den bodem bereikt hebbende, moest het zundgat worden gesloten. Bij het terughalen van den wisscher zou er een onvolmaakt luchtledig overblijven, waarin alle overgeblevene spranken spoedig zouden worden uitgedoofd.» Met betrekking tot de herlading van het stuk, met gesloten zundgat, werd voorgesteld, dat «de nieuwe kardoes en de prop in het stuk worden gebragt, terwijl de ziel gevuld is met lucht in hare natuurlijke digtheid; dan wordt de aanzetter aangebragt, en de lucht, die niet door het zundgat kan ontsnappen, wordt met kracht voor de aanzetter uitgedreven, verhoogt sterk in veerkracht en in vatbaarheid om de verbranding te onderhouden. Zij geeft gebondene warmte af en onsteekt de overgeblevene spranken van de vorige lading. De fijnste deeltjes van het buskruid worden door het saai van de kardoes heengedreven, en indien er vuur in het zundgat achterge-

bleven is, moet het in aanraking met het buskruid komen; want, onder het aanzetten kan de zamengeperste lucht alleen langs of door de kardoes heen ontsnappen.»

De proeven, aan boord van *the Excellent* genomen, door uw Tijdschrift medegedeeld, waren als volgt:

Er werd eene poging gedaan om vuur te doen ontstaan in de ziel van een' kouden twee en dertig ponder, door het zamendrukken der lucht, door middel van een' aanzetterklos met flanel omwonden!! Dit was natuurlijk onmogelijk. En hier stem ik in met *Teredo Navalis*, als hij zegt: «Ik zou niet hebben verwacht, dat iemand, met de bewerkingen der artillerie, zou hebben kunnen gelooven aan eene gevaarlijke ontwikkeling van gebondene warmte in de ziel van een stuk, door de werking van den wisscher op de daarin bevatte lucht.»

Bij het gebruik van een' digt sluitenden wisscher werd bevonden, dat hij, met het opene zundgat, gemakkelijk tot op den stootbodem kon worden gebragt, en dat er een sterke luchtstroom door het zundgat plaats had.

Ook bevond men dat dezelfde twee man, met inspanning van al hunne krachten, den wisscher op den stootbodem konden brengen, als het zundgat gesloten was, daar de ingeslotene lucht langs den wisscher heen ontsnappen kon.

Eene brandende kaars in de kamer van het stuk gebragt zijnde, bevond men dat dezelve bleef branden gedurende het uitwisschen met het zundgat gesloten, maar uitging als het zundgat opengelaten werd.

Er werden stukjes brandende gezwinde lond en stukjes flanel, met buskruid ingewreven en gezengd of gebrand, en met vuur in het stuk gebragt, als het stuk, zoo met het zundgat open als gesloten, uitgewischt werd. Maar ongelukkig wordt ons niet medegedeeld, of er bij deze bewerkingen even veel tijd noodig was. Intusschen wordt gezegd, dat zij het meest uitgedoofd werden met het zundgat gesloten; maar dat men bevond, dat er, zelfs onder het best gekeurde stelsel, vuur in het stuk achterbleef.

De gevolgen uit deze proeven getrokken zijn bijzonder. Deze proeven bewezen:

- 1°. Dat de lucht in het stuk werkelijk zamengeperst werd.
- 2°. Dat de lucht, als het zundgat opengelaten werd, in een' snellen stroom door hetzelfde ontsnapte.
- 3°. Dat de lucht langs den wisscher heen ontsnapte, als het zundgat werd gesloten gehouden.
- 4°. Door proeven bevond men, dat eene brandende kaars in het stuk werd uitgedoofd als men het zundgat open liet, maar bleef branden als het werd gesloten.

De voorstellingen die men zegt te zijn gemaakt, werden dus door den uitslag van de proeven bevestigd; maar *Teredo Navalis* redeneert anders. Hij meent dat, daar er eene kans bestaat (zie de proef), dat er eene hardnekkige vonk in het

stuk achterblijft, zelfs na de beste manier van uitwischen, het gereedste middel om gevaarlijke losbarstingen te vermijden, bestaat in het zundgat, gedurende het geheele uitwischen en herladen gesloten te houden. «Het moet» zegt hij, «van belang zijn, luchtstroomen te voorkomen.» Maar wij hebben gezien dat er geene luchtstroomen kunnen voorgekomen worden, want men vindt die of door het zundgat of langs de lading heen. Zoo er dus een «hardnekkige vonk» in het stuk mogt achterblijven, bestaat er dan minder gevaar voor eene ontbarsting, als men deze vonk «langs de kardoes heen» laat voorbij gaan, dan indien men hem door het zundgat laat ontsnappen?

Het doel van het wischen is alle achtergebleven vuur uit te dooven; en de door *Teredo Navalis* beschrevene handelwijze, te weten door drukking, is zeker de beste wijze om het te bewerkstelligen. Maar alles wat strekken kan om de lucht, in de ziel van het stuk voorhanden, zamen te drukken of op eenige andere wijs in beweging te brengen, maakt de verbranding te sneller.

Omdat er, in den tijd van acht jaren, aan boord van Hr. M^s. schip *Excellent*, geen ongeluk is gebeurd, maakt men het besluit op, dat de tegenwoordige manier van het sluiten van het zundgat, onder alle omstandigheden, moet worden volgehouden. Maar, zoo er aan boord van andere schepen vele ongelukken plaats hebben, moeten wij dan niet opmerken, dat het stelsel «of niet goed begrepen of verkeerd in het werk gesteld wordt door het volk?» Ik schrijf het niet voorkomen van zulke ongelukken, aan boord van de *Excellent*, veeleer toe aan de groote zorg en de naauwkeurigheid waarmede het volk wordt geleerd het stuk uit te wischen, en alle daarin achtergebleven vuur uit te dooven, dan aan het sluiten van het zundgat gedurende het herladen.

De ontijdige ontbarstingen hebben bijna altoos plaats bij het saluëren, en als er eenige stukken moeten worden herladen, om het gevorderde aantal schoten te doen. Maar eene kardoes, met eene zwakke buskruidlading en zonder prop, zal niet zoo volkomen vernield worden, als het geval zijn zou indien zij werd afgevuurd bij een scherp schot met volle lading, en waar de zaamgedrukte vlam langer in het stuk blijven en meer krachtadig tot hare vernieling werken zou.

Bij het saluëren kan de tusschentijd tusschen twee schoten op vijf seconden worden begroot: En waar er een ongeluk gebeurt bij het herladen, wordt de man bij het zundgat beschuldigd het niet goed te hebben gesloten gehouden. Het gebeurt echter soms, dat die man een verbrijzelden duim vertoont (die op het oogenblik der losbarsting op het zundgat werd gehouden), om zijne onschuld te bewijzen.

De ontwikkeling van hitte van zaamgeperste lucht is zeer belangrijk. De lucht, die met kracht in de duikerklok wordt

geperst, als zij verscheidene vademen diep onder water is, geeft warmte uit en doet de temperatuur in de klok rijzen.

Als men een blaasbalg neemt en met kracht op den bol van een' thermometer blaast, zal men de temperatuur verscheidene graden zien rijzen, en het is genoeg bekend dat men door eene plotselinge zamenpersing der lucht vuur bekomt. Om te bewijzen dat de zamengeperste lucht een goede onderhouder is der verbranding, neme men eene glazen buis, aan het eene einde gesloten, en het andere met een' zuiger voorzien; doet men daarin eenige brandende zwam of iets dergelijks, dan zal men bevinden dat dit, door het zamendrukken der lucht, nog harder brandt dan te voren.

Ik ben, enz.

SAXICAVA RUGOSA.

IETS OVER CELEBES.

Aan de redactie van den Militairen Spectator!

Voorzeker zijn de officieren van het Nederlandsche leger in het algemeen, meer bijzonder echter die van het Nederlandsche leger in Indië, den heer VAN RIJNEVELD erkentelijkheid verschuldigd voor de beschrijving van den veldtogt der Nederlanders op het eiland Celebes in 1824 en 1825 (1). Zonder deszelfs verdienstelijken ijver, zoude welligt ook deze voor de krijgsgeschiedenis zoo belangrijke veldtogt, der vergetelheid zijn geofferd geworden, en de ondervinding zijn verloren gegaan, welke in de jaren 1824 en 1825 op Celebes verkregen is.

Moge ook eenmaal de oorlog op Sumatra met kennis van zaken beschreven worden; want ontegenzeggelijk is het te betreuren, dat ieder officier, die het oorlogstooneel aldaar betreedt, alles wat aan den oorlog in dat land eigenaardig is, door eigene ondervinding moet leeren kennen, zonder die, welke gedurende eenen kamp van twintig jaren, door anderen is verkregen, te kunnen raadplegen. Mijn oogmerk is geenszins hier in beoordeeling te treden van de voormelde lettervucht van den heer VAN RIJNEVELD; ik wil slechts eene bijdrage leveren tot het verhaal van de voornaamste gebeurtenissen van af het vertrek van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal Baron VAN DER CAPELLEN van *Makassar*, tot het einde van het jaar 1824, omdat het mij is voorgekomen, dat aan hetgeen deswege vermeld staat op bladzijde 116—118 (2) van de beschrijving van den heer VAN RIJNEVELD, die volledigheid en die naauwkeurigheid ontbrekt, welke voor onze krijgsgeschiedenis wenschelijk is, hetgeen vermoedelijk moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de schrijver zijne bouwstoffen, indien ik mij niet bedrieg, hoofdzakelijk

(1) Bladz. 153 van het 8ste Deel van den *Militairen Spectator*.

(2) In 1840 uitgegeven bij de Uitgevers van dit Tijdschrift.

geput heeft uit het archief van Zijne Excellentie den Luitenant-Generaal Baron VAN GEEN, hetwelk welligt opzigtelijk gebeurtenissen als de onderhavige, welke vóór deszelfs aankomst op *Celebes* hebben plaats gehad, niet geheel volledig is.

En vermits de beschrijving van den veldtocht op *Celebes*, voor een groot gedeelte is opgenomen in het achtste deel van den *Militairen Spectator*, zoo komt het mij niet ongepast voor, dat ook het navolgend verhaal, als op dienzelfden veldtocht betrekking hebbende, mede eene plaats vinde in dat Tijdschrift, waarom ik de vrijheid neem aan de redactie bij deze het verzoek te doen, tot plaatsing van hetzelfde.

Batavia, 11. Augustus 1841.

H. M. LANGE.

Kapitein bij den Generalen Staf.

Nadat Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal VAN DER CAPELLEN, *Makassar* op den 15den September 1824 had verlaten, kwamen daar ter plaatse vele verontrustende geruchten in omloop; de Boniërs zouden het voornemen hebben verschillende onzer posten, als: *Tanette*, *Segeri*, *Labakkang*, *Pankadjena*, *Maros*, *Boelocomba* en *Bonthain* aan te vallen, en reeds in den vroegen morgen van den 18den September ontving de Kolonel VAN SCHELLE, Gouverneur en Militaire kommandant, de tijding, dat de Boniërs tot op Gouvernements grondgebied genaderd waren, en vervolgens, dat zij tot aan den voet van het gebergte, nabij de vlakke van *Maros*, waren doorgedrongen.

De globale sterkte der troepen in het kommandement van *Makassar*, was destijds:

Het detachement geregelde troepen hetwelk met den koning van *Sidenring* en de hem onderhoorige hulpstroepen de blokkade voor *Soepa* uitmaakte. 2 Officieren en 100 man.

Te <i>Tanette</i> .	2	"	"	50	"	} Infanterie en } Artillerie.
" <i>Labakkang</i> .	1	"	"	25	"	
" <i>Pankadjena</i> .	1	"	"	25	"	
" <i>Maros</i> .	2	"	"	90	"	
" <i>Boelocomba</i> en <i>Bonthain</i> .	3	"	"	88	"	} inf., Europ ⁿ . } inf., Inland ⁿ . } hussaren. } artillerie.
	16	"	"	179	"	
<i>Makassar</i> .				107	"	
	3	"	"	64	"	

Gedetacheerd aan boord Z^r. M^s. brik

Nautulus. . . . . 12 "

Subsistenten. . . . . 9 "

Te zamen 50 officieren en 751 man, wordende onder de sterkte van *Makassar* begrepen 65 manschappen welke in het hospitaal verpleegd werden.

De vijandelikheden, welke van de zijde der onzen zoo lang mogelijk waren vermeden geworden, werden op den 18den September door die van *Boni* aangevangen met eenen aanval op de benting van den regent van *Simbang*. De bevolking van de kort te voren hernomen noordelijke districten, stond met den vijand in verstandhouding, en niet alleen liet dezelve dezen de bergpassen van *Pankadjena* en *Labakkang*, waarvan de bewaking aan hen was opgedragen, ongehinderd doortrekken, maar dezelve schaarde zich zelfs aan 's vijands zijde, op het oogenblik toen onze versterkte post te *Pankadjena*, die op den 19den September door hem werd aangevallen, in brand geraakte, en het kruidmagazijntje in de lucht sprong, waardoor deze post, nadat dezelve zich onder bevel van den 2^{den} Luitenant GRUNEWALTE, een paar uren manmoedig had verdedigd, werd overmeesterd en de bezetting afgemaakt. In den namiddag van dienzelfden dag werd ook onze post te *Labakkang*, door onze eigene hulpstroepen, bijgestaan door 2 à 3000 Boniërs, aangevallen, en na door den 2^{den} Luitenant A. GILLIAM, met eene bezetting van slechts 25 man, gedurende eenigen tijd met de meeste onverschrokkenheid te zijn verdedigd geworden, genomen, waarbij de geheele bezetting omkwam. Op den 24sten September werd onze post te *Tanette*, almede door eene magt van ongeveer 5000 man aangevallen, en de bezetting van 30 man onder den Luitenant J. ULPS, na eene slechts kortstondige tegenweer, tot den aftogt genoodzaakt, en om zich in te schepen aan boord van van Z^r. M^s. brik *Nautulus*, waarmede dezelve naar *Makassar* werd overgevoerd.

De vermelde gebeurtenissen deden den Kolonel VAN SCHELLE besluiten, om, voor zooveel de middelen welke voorhanden waren, zulks toelieten, met eenigen klem te handelen, ten einde den verderen voortgang der Boniërs, zoo mogelijk, te stuiten. De Majoor F. WACHS werd met eenige suppletie van infanterie en artillerie, benevens 9 hussaren naar *Maros* gezonden, waardoor de bezetting van dien post, over welken het bevel aan genoemden hoofd-officier werd opgedragen, ruim 200 man sterk werd, terwijl de hulpstroepen van *Makassar*, van *Glisson* en van *Bontoleban* mede derwaarts oprukten, gezamenlijk ter sterkte van ongeveer 2000 man, hetgeen in vergelijking van de vijandelijke magt, zeer gering was.

Nadat alvorens eenige schermutselingen hadden plaats gehad, gaf de Kolonel VAN SCHELLE last, dat deze geheele magt aan inlanders, ondersteund door 120 man van de bezetting van *Maros* en vier veldstukken, den vijand, die op een half uur afstands van het fort zich genesteld had, zoude aantasten; deze last werd op den 28sten September met het beste gevolg volbragt, en de vijand teruggedreven tot aan den voet van het gebergte, alwaar hij de wijk nam in zijne bentings te

Leang-Leang en te *Semangi*. Van de zijde der onzen werd bij dit gevecht geen verlies geleden, terwijl van den vijand eenige manschappen sneuvelden.

Ofschoon de vijand voor *Maros* nu eenigzins was teruggedreven en door dit laatste gevecht weder voor eenigen tijd werd in ontzag gehouden, waren de beschikbare middelen nogthans te gering, om aan de magt van *Boni*, welke op 20 à 25000 man begroot werd, op den duur weerstand te bieden. Ook onze posten te *Boelocomba* en *Bonthain*, werden bedreigd, en hadden slechts zwakke bezettingen, terwijl onze troepen, welke de blokkade van *Soepa* hielpen uitmaken, veel door ziekte hadden te lijden, zoodat derzelver sterkte in weinige dagen tot 80 man verminderd was, terwijl de hoofdplaats *Makassar* zelve, slechts zwak bezet was. Alle deze omstandigheden noopten den Kolonel VAN SCHELLE, om deszelfs mede-commissaris, den heere Mr. J. H. TOBIAS, welke zich voor *Soepa* bevond, in overweging te geven, om de blokkade op te breken en met de manschappen en vaartuigen naar *Makassar* terug te keeren, voor dat het welligt te laat zoude zijn, en dit niet zonder groot bezwaar zoude kunnen worden ten uitvoer gebragt. Dien ten gevolge brak ons detachement voor *Soepa*, den 29sten September op, hetgeen in goede orde plaats vond, wordende de blokkade voortgezet door den Koning van *Sidenring*, aan wien door den heer commissaris TOBIAS werden achtergelaten 12 inlandsche manschappen met twee kanonstukken van drie pond, en eene Nederlandsche vlag, terwijl op den 3den October in observatie nog daarheen werd gezonden Z. M^s. kanonneerboot n°. 15, onder bevel van den Adelborst VAN DER MEULEN.

Inmiddels was het fort te *Boelocomba* door de bevolking van dat district, aangevoerd door den ouden regent KRAING-GOUTARANG, benevens de Boniërs ook aangevallen geworden, en een tweede, zeer hevige aanval vond op den 15den October plaats; doch deze post werd door den Kapitein A. VROOME, die aldaar het bevel voerde, met zooveel beleid en onverschrokkenheid verdedigd, dat de pogingen welke de vijand van 's morgens zes tot 's namiddags drie uren aanwendde, vruchteloos bieven en dezelve met groot verlies moest aftrekken, terwijl van onze zijde slechts twee man sneuvelden en een man gewond werd. Het fort te *Boelocomba* was sedert nog gewaand geworden met twee metalen kanons van zes pond van de schoener *Daphné*, en een officier met tien matrozen van dat vaartuig, werden bij de bezetting gevoegd.

Het fort te *Bonthain* was tot dusverre slechts bedreigd geworden, doch de KRAING-BONTHAIN die ons nog was getrouwe gebleven, had reeds verscheidene aanvallen moeten doorstaan en had eene menigte bentings opgeworpen, om zijn land tegen den vijand, die dagelijks aangroeide, te dekken.

Het terugtrekken van het detachement hetwelk voor *Soepa* was gestationneerd geweest, zoomede de terugkomst van de bezetting van *Tanette*, hiervoren vermeld, verschafte den Kolonel VAN SCHELLE de gelegenheid, om zoowel naar *Maros*, als naar *Boelocomba* en *Bonthain* eenige versterking te zenden, zoodat op den 6den October 2 officieren en 64 man over den landweg naar *Maros* gezonden werden, terwijl op den 15den van diezelfde maand 1 officier met 40 manschappen naar *Bonthain* op marsch ging en aldaar den 17den aankwam.

De zoons van AROE-PANTJANA die op *Segirie* nog lang hadden stand gehouden, waren met hun gevolg van 400 man eindelijk ook teruggetrokken en hadden op *Maros* post gevat. De vijand hield den voet van het gebergte in de vlakte van *Maros* steeds bezet, en wierp aldaar achtereenvolgens eene menigte bentings op, van welke weder kleine voorposten werden afgezonderd, ten einde de padie van de voorwaarts liggende rijstvelden weg te rooven.

Op de tijding dat de komst van *Dato-Patiroe* en van den koning van *Tanette* door den vijand werd afgewacht, om eenen algemeenen aanval te ondernemen, deed de Kolonel VAN SCHELLE, naar de zijde van *Tanette* door een paar vaartuigen, eene verkenning doen, terwijl aldaar tevens eene landing werd ondernomen en eenige negorijen werden in de asch gelegd, ten einde daardoor aan 's vijands voornemen eene afwending te geven. Deze poging had echter geen ander gevolg, dan dat de opmarsch van den vijand eenigzins vertraagd werd, want zoodra deze bemerkte, dat van onze zijde niets van belang werd ondernomen, stelde de hoofdmagt zich op nieuw in beweging naar *Maros*, en kwam den 16den en 17den October in de vlakte aldaar aan.

In den namiddag van den 17den October ontving de resident van *Maros* berigt, dat de vijand het voornemen had, den volgenden dag eenen algemeenen aanval te doen, met het oogmerk om de gemeenschap tusschen *Maros* en *Makassar* over den landweg en langs de rivier af te snijden, weshalve beschikkingen genomen werden, om zulks te beletten.

De geregelde krijgsmagt welke op den 17den October te *Maros* vereenigd was, bestond uit 9 officieren en 271 man Europeanen en inlanders, de artillerie en 9 hussaren daaronder begrepen, gezamenlijk onder bevel van den Kapitein R. J. LE CLERCQ, doordien de Kolonel VAN SCHELLE het had noodig geacht, den Majoor WACHS van daar terug te roepen, omdat deze de zoo noodige eensgezindheid niet had weten te bewaren en te *Makassar* nuttig kon zijn. Van deze troepen werden 6 officieren, benevens 174 infanteristen, 29 artilleristen en 9 hussaren, te zamen 212 man, zoo Europeanen als inlanders, met vier veldstukken afgezonderd, welke de Kapitein LE CLERCQ in eene kolonne vereenigde. Onze hulptroep

pen welke 3000 man sterk werden opgegeven, doch naar het gevoelen van den Kolonel hoogstens 4000 man telden, werden regts van het fort gesteld, langs de rivier van *Maros*, om 'op die wijze den weg naar *Makassar* te dekken; de *Tomilalang* van *Göa* en *KRAING-BONTO-LANKAS*, welke zich met hun gevolg bij onze troepen hadden aangesloten, werden de eerstgenoemde op den regter en de laatstgenoemde op den linker vleugel geposteerd. Aan den Kroonprins van *Göa*, *KRAING-KATANKA*, werden op deszelfs verzoek 2 officieren met 25 man, benevens 2 veldstukken toegevoegd.

Des vijands stelling strekte zich van *Boelo-Sepong* tot *Pakallie* uit.

Den 18den October, 's morgens om 7 ure, viel de vijand de *Makassaarsche* hulptroepen aan; de Kapitein *LE CLERCQ* rukte daarop met zijne kolonne voorwaarts tot *Boelo-Sepong*, waarop de vijand terugweek tot *Tammata*, een paar uren van het fort gelegen. Doch nu viel de vijand *KRAING-BONTO-LANKAS*, die onzen linker vleugel uitmaakte, aan, en op hetzelfde oogenblik werd *KRAING-KATANKA* in den rug aangevallen door onze regenten van *Simbang* en *Tanzalilie*, welke tot den vijand waren overgegaan, bij welke gelegenheid *KRAING-BONTOMANGAPE* werd gewond en teruggebracht, door genoegzaam al zijn volk gevolgd wordende, zooals dit meesttijds het geval is, wanneer een opperhoofd het gevecht verlaat; aan *KRAING-KATANKA* werd den *Tomilalang*, die op onzen regter vleugel had post gevat, benevens den 2de Luitenant *ULPS* met 25 man ter ondersteuning gezonden. De vijand die bij *Bontibonti* geposteerd was, deed vervolgens eene beweging tot den aanval, en werd te gemoet gegaan door een detachement infanterie onder den Luitenant *J. C. KRIS*, benevens den 2^{den} Luitenant der artillerie *J. A. RUTTEN* met twee veldstukken. Deze werden echter spoedig genoodzaakt terug te trekken. De kapitein *LE CLERCQ* zond alstoen den 1sten Luitenant *C. H. DE FERRARE*, met 25 man ter ondersteuning aan *KRAING-BONTO-LANKAS*, met dat gevolg dat de vijand aan die zijde week, maar met des te meer woede op onze geregelde magt, en voornamelijk op de beide veldstukken indrong, en deze ten laatste omsingelde, waardoor verwarring ontstond, waaruit weldra een algemeene aftogt volgde, gedurende welken de Kapitein *LE CLERCQ*, de 1ste Luitenant *KRIS*, benevens 54 Europeanen en 19 inlanders, waarvan 2 kanonniërs sneuvelden, terwijl de twee veldstukken met derzelver bespanning in handen van den vijand vielen, en bovendien 80 man van de *Makassaarsche* hulptroepen gedood en 25 derzelve gewond werden. De overige officieren en manschappen rukten in den namiddag het fort te *Maros* weder binnen, waarmede het gevecht van dien dag een einde nam. De *Tomilalang* en *KRAING-KATANKA* voegden zich met hun gevolg ook nu weder bij de

onzen, zoodat alleen de naast aan het fort gelegen negorijen *Sorojierang* en *Kassi* door onze hulptroepen bezet bleven, want op den 18den en 19den October keerde het grootste gedeelte van dezelve achtereenvolgens naar *Makassar* terug.

De getalsterkte van den vijand werd op dien noodlottigen dag van 7 tot 8000 man, en door sommigen veel hooger geschat; deszelfs verlies werd zeer verschillend opgegeven, en zoude volgens eenigen 200 en volgens anderen 6 à 700 man bedragen hebben.

Door den Kolonel *VAN SCHELLE* werden met den Koning van *Göa* maatregelen beraamd, om de hulptroepen van *Makassar* zoo spoedig mogelijk weder te doen oprukken naar *Maros* en de gemeenschap met die plaats te herstellen. Voor dat zulks nog had kunnen ten uitvoer gebracht worden, was het den Kolonel gelukt eenige munitien binnen het fort aldaar te krijgen, zoomede den Majoor *WACHS*, dien hij genoodzaakt was op nieuw met het bevel te belasten, derwaarts te zenden.

Voor *Soepa* stonden de zaken inmiddels niet gunstig. Ondersteund door die van *Alita* en *Rapping*, had onze vijand aldaar, den Koning van *Sidenring* van den 17den tot den 20sten October gestadig aangevallen, ten gevolge waarvan verscheidene bentings van dezen laatsten genomen werden en 40 man sneuvelden; terwijl één van onze drieponders, benevens 14 geweren, den vijand in handen vielen.

In de zuidelijke districten bleef de vijand ook niet rustig; het fort te *Boelocomba* werd gedurig met lilla's beschoten, waarvan de onzen echter weinig te lijden hadden. Duizend man hadden zich verschanst bij *Sape-Sape*, hetwelk tegen het grondgebied van *KRAING-BONTHAIN* gelegen is, en uit dien schuilhoek deed de vijand gedurig strooptogten, plunderde en verbrandde hij de naastbij gelegene kampongs. Om hieraan een einde te maken, werd de 2de Luitenant *J. SIMONIUS*, in den vroegen morgen van den 25sten October uitgezonden, met een detachement van 59 man en twee veldstukken, benevens het volk van *BONTHAIN*, ten einde den vijand uit zijnen schuilhoek te verdrijven; maar juist toen genoemde officier de vijandelijke sterkte genaderd was en dezelve wilde bestormen, werd *KRAING-BONTHAIN* plotseling door genoegzaam al zijn volk verlaten, zoodat de Luitenant *SIMONIUS* ook tot den terugtogt genoodzaakt werd, doch alvorens een gevecht moest leveren hetwelk tot 3 uren in den namiddag aanhield, en waarbij twee vijandelijke uitvallen met verlies werden teruggeslagen; de terugtogt werd nogtans met de meeste orde en zonder aanmerkelijk verlies volbragt.

Op den 31sten October werd de aanval op de vijandelijke benting *Sape-Sape*, door den Kapitein *VROOME* hervat en met gelukkiger gevolg bekroond. Het bevel over de sterkte te *Boelo-*

Comba, tijdelijk aan een zijner ondergeschikte officieren hebbende overgegeven, vertrok genoemde Kapitein met de schoener *Daphné* naar *Bonthain*, alwaar hij uit een gedeelte der bezetting van *Boelo-Comba*, welke hij had medegebragt, een gedeelte van het garnizoen van *Bonthain* en eenige schepelingen van de gemelde schoener, eene kleine kolonne van 80 man zamenstelde, bij welke hij twee veldstukken voegde, waarmede hij naar *Sape Sape* oprukte en de vijandelijke sterkte stormenderhand innam, waarbij van den vijand 40 à 50 man sneuvelden, terwijl van de zijde der onzen slechts drie man gewond werden.

Op den 16den November werd door den Kapitein VROOME, vergezeld door den 2^{den} Luitenant SIMONIUS, des nachts met slechts 20 man een uitval gedaan, en de nabij het fort *Boelo-Comba* gelegen vijandelijke sterkte *Terang-Terang* genomen, waarbij van den vijand 40 à 45 man sneuvelden. Dit voordeel werd echter behaald ten koste van het leven van den Luitenant SIMONIUS, benevens dat van een onzer flankeurs, terwijl nog één flanker zwaar gewond werd.

Zoo stonden de zaken met het einde van het jaar 1824, en toen de Kolonel BISCHOFF den 23 November te *Makassar* aankwam, om den Kolonel VAN SCHELLE als Gouverneur en Militairen kommandant te vervangen.

Alle onze posten werden bedreigd en gestadig verontrust; de koning van *Sidenring*, die met zijne hulpbenden de blokkade voor *Soepa* voortzette, en daarin bij afwisseling door het een of ander oorlogsvaartuig ondersteund werd, had bij herhaling verliezen te lijden, en ook aan onze geringe geregelde krijgsmagt werden zeer gevoelige slagen toegebragt, terwijl men in minder dan twee maanden tijds, het verlies had te betreuren van vijf officieren, die door het vijandelijk staal omkwamen.

Gelukkig werd door den vijand van de voordeelen op den 18den October in de vlakte van *Maros*, bij *Boelo-Sepong* behaald, niet zooveel partij getrokken, als waarvoor men in den aanvang vreesde; maar de voordeelen welke bij achtereenvolgens op verschillende plaatsen, op een handvol braven behaald had, waren telkens zoo duur door hem gekocht geworden, dat hij daardoor wel eenigzins tot nadenken gebragt, en de lust om overwinningen te behalen, bij de massa zeer getemperd was.

Onze toestand op *Celebes* was op het einde van het jaar 1824 zeer bedenkelijk, doch alles keerde in het begin van het jaar 1825, toen de zege bevochten en een roemvol einde aan dezen oorlog gemaakt werd.

H. M. L.

OVERZIGT

DER PROEVEN OVER DEN INVLOED VAN HET VERSCHIL VAN GEWIGT DER HOLLE PROJECTIELEN OP HUNNE WORPSVERHEDEN (1).

Uit het *Archiv für die Officiere der Königlich Preussischen Artillerie- und Ingenieur-corps. VII. Band, zweites Heft*

Het is eene sedert lang bekende daadzaak, dat het verschil van gewigt bij de projectielen, eenen niet onbeduidenden invloed uitoefent op de worpsverheden die daarmede verkregen worden, en alzoo insgelijks werkzaam moet zijn op de kans van treffen. De navolgende proeven zijn genomen om de grootte van dien invloed eenigzins nader op te sporen.

In het jaar 1823 deed men deze proeven met bommen van 50 C , die 129 en 104 ponden wogen. Dit verschil in gewigt, bij gelijke middellijnen, werd veroorzaakt door het verschil in ijzersterkte. Hierin voorzag men door aanvulling en opsluiting (door een houten stop in het buisgat) met steenkolen, om veertig dezer bommen op een gelijk gewigt van 129 en veertig andere op dat van 104 ponden te brengen. Met elk dezer soorten werden nu, uit een en denzelfden mortier, en zooveel mogelijk onder gelijke omstandigheden, 40 worpen gedaan met 1 C 8 lood lading, onder 45° elevatie. Daarbij verkreeg men met:

De 40 bommen van 129 ponden gewigt, eene gemiddelde worpsverheid van 751 passen.

De 40 " " 104 ponden gewigt, eene gemiddelde worpsverheid van 925 passen;

alzoo onder de plaatshebbende omstandigheden, leverde een verschil van 23 C gewigt, een verschil in gemiddelde worpsverheden van 192 passen.

Latere in 1829 gedane proeven, met granaten van verschillend gewigt, gaven de volgende uitkomsten:

GRANATEN (2).	7 PONDS.			10 PONDS.		
Lading in Ponden.	$\frac{4}{8}$			$\frac{6}{8}$		
Elevatie.	20 Graden.					
Gewigt der Granaten in ponden.	14	16	18	25	27	29
Gemiddelde worpsverheid uit 20 worpen.	Passen.					
	1322	1218	1095	1322	1296	1148
Verschillen.	104	123		56	118	

(1) De mededeelingen betreffen pruisische vuurmonden, en alzoo ook pruisische maten en gewigten.

(2) Onder een zeker aantal granaten, had men ligte en zware uitgezocht, en vervolgens, evenals bij de vroeger bedoelde bommen, een 20tal van elk op gelijk gewigt gebragt.

X. D. N°. 12.

2.

Hieruit volgt:

1.) Dat, bij overigens gelijke omstandigheden, de zwaardere projectielen van een en hetzelfde kaliber, eene kortere worpsverheid dan de lichtere opleveren.

2.) Dat bij 7 en 10pounds granaten een verschil in gewigt van twee ponden, een gemiddeld verschil in de worpsverheden van 100 passen gaf.

3.) Dat, hoezeer men ook bij de proeven met bommen, noch bij die met granaten, onderzocht heeft de hoegrootheid van den invloed van het verschil in gewigt, op de kans van treffen, zoo is evenwel uit de verkregene resultaten af te leiden, dat, aangezien eene grootere gelijkvormigheid in het gewigt der projectielen, ook meer gelijkvormigheid in de worpsverheden zullende opleveren, er derhalve ook, vooral ten opzichte van de lengte-afwijkingen, bij dezelfde gelijkvormigheid, meerder kans van treffen te verwachten is.

4.) Bij de vroegere voorschriften (*Pruissische*) was bij het in ontvangst nemen der ijzeren projectielen, de navolgende verschillen in het gewigt derzelfde toegestaan:

Bij 7pounds granaten	$2\frac{1}{4}$	⊘,
» 10 »	»	4 —,
» 50 » bommen	19	—;

waardoor, onder omstandigheden, zooals bij de vermelde proeven plaats hadden, verschillen in de worpsverheden te verwachten waren bij:

De 7pounds granaten ongeveer	100	passen,
» 10 »	»	meer dan 100 »
» 50 » bommen bijna	200	»

Dezen nadeeligen invloed heeft men bij de oude projectielen gezocht te verminderen, door eene naauwkeurige klassificatie, en bij de nieuw te ontvangene, door beperkter grenzen aan te wijzen voor de middellijnen en het gewigt der projectielen.

DE BAJONET EN HET ZWAARD,

OF

DE KAMP DER ENGELSCHEN IN HINDOSTAN.

Hoe armzalig moest niet het korte bajonet-geweer met deszelfs hoekigen, van de rechte stootlijn afwijkenden vorm, door de kolfbuiging en bajonetbogt veroorzaakt, in de oogen van hen voorkomen, die het met de Macedonische *sarissa* of de lange duitsche spiesen vergeleken, en dezelfde behandeling en werking er mede voor de eenigst mogelijke hielden. Van daar wel de geringe waarde, die vele geachte krijgskundigen: zooals *Folard*, de maarschalk *van Saxen*, de geestvolle *Bärenhorst* en zoovele anderen, aan de bajonet als blank geweer, toekenden, en de voorstellen, om haar door andere geduchtere

wapenen, te vervangen, zooals door Hellebaarden en Partisanen, waarvan men in de tijdperken van den dertigjarigen oorlog en vroeger, met vrucht gebruik maakte. Of wel, gelijk *de Sylva*, om door verlenging van de bajonet der achterste gelederen, het bajonet-geweer als spies te doen strekken en alzoo den troep, evenals vroeger de Phalanx, gelijk het stekelvarken, ondoordringbaar en onwederstaanbaar te maken.

Dit eenzijdig oogpunt, 't welk het bajonet-geweer tot de zoo beperkte werking van regtstreeksch en passief vooruithouden bepaalde, wettigde de geringschatting, die het alle vertrouwen van den krijgsman deed verliezen; latere beproeving en ondervinding hebben bij dezelve echter geheel andere eigenschappen doen ontdekken, welke door vlijtige en doelmatige oefeningen ontwikkeld, ze als een ten uiterste geducht wapen in de handen van den bekwamen bajonet-schermer hebben doen kennen, geschikt om zoowel ruiter en voetknecht, als alle andere wapenen met een beslist overwigt te bekampen.

Deze nieuwigheid, door onbetwistbare gronden en proeven ondersteund, had, evenals elke andere, aanvankelijk met menigvuldige bezwaren en bedenkingen te kampen, die echter door het in het oogvallende nut, achtervolgens zoozeer ontzenuwd werden, dat de oefening in de bajonetschermkunst thans eene gelijke waarde als die in de schietkunst toegekend, en bij een groot gedeelte der Europesche legers tot eenen hoogen trap van volkomenheid beoefend wordt.

Hoemeer deze kunst zich uitbreidt, des te duidelijker vallen de eigenlijke hoedanigheden van dit wapen in het oog, die het den voorrang boven alle andere doen verkrijgen, en het dwaalbegrip doen zien, waardoor men het vroeger als een soort van zwijnspeer beschouwde, alleen geschikt om den aandringeren vijand aan te rijgen, waarbij eene verreikende lengte wezenlijke voorregten aanbood. Deze werden inderdaad bij het korte bajonet-geweer tegen handelbare handwapens, gelijk kling en sabel, zoozeer gemist, dat de veldmaarschalk *von Munnich* voor de Russische infanterie, de gedeeltelijke wapening met pieken, en de Oostenrijksche veldheeren het medevoeren van zoogenaamde *Schweinfedern* (met ijzeren punten voorziene stokken, die schuins in den grond gestoken werden) in de veldtogten tegen de Turken noodzakelijk oordeelden, om derzelver stoute aanvallen met de sabel weerstand te kunnen bieden, daar men nog altijd tegen de werking dezer wapens te kort schoot. — Inderdaad kan aan het korte zwaard, in de handgemeenschap tegen het langere spieswijze wapen, het bezit van groote voordeelen niet ontzegd worden, zoodra deszelfs zwakke zijde is gewonnen, en zooveel te meer moest dit het geval zijn met het korte bajonet-geweer in de handen van den soldaat, die met deszelfs door de schermkunst ontwikkelde voordeelen nog onbekend is.

Talrijke voorbeelden uit de latere jaren hebben dit bevestigd, en zijn door de tegenstanders van het bajonet-geweer als bewijzen voor deszelfs onvoldoendheid aangevoerd, hoezeer zij, naar ons inzien, geen ander bewijs kunnen opleveren, dan die van de noodzakelijkheid, om den soldaat in de voordeeligste behandeling van de bajonet te oefenen.

In Engeland waar men in deze kunst nog weinig of geene vordering heeft gemaakt, heeft zij veel bestrijding ontmoet, welke echter alleen uit de miskenning van de ware eigenschappen en gebruikwijze van het bajonet-geweer schijnt ontsproten te zijn, gelijk het verhaal der voorvallen duidelijk bewijst.

Wij herinneren ons uit den oorlog der Oostenrijkers tegen de Turken in 1788, een voorval, waarin een troep van ongeveer 30 Janitsaren, na het overzetten van de Save, een Oostenrijksch piket van twee kompagnien, met veldstukken, dat den overgang bewaakte, verrassend aangreep, en ondanks het levendig schroot- en geweervuur en de gevelde bajonetten, met de sabel in de vuist, in de gesloten gelederen inbrak, het grootste gedeelte neêrhiuw, de 4 stukken vermeersterde en in het water wierp, terwijl de Turken met een gering verlies naar hunnen post terugkeerden.

Voor Aboukir (1807) werden de Engelsche gelederen door eene ordelooze bende Albanezen doorbroken; eene herhaling van hetgeen den Franschen op dezelfde plaats vroeger was weêrvaren, en welk ongeval alleen *Murat* met zijne ruitery had kunnen herstellen. Nog gewigtiger was voor hen eene ontmoeting met de *Dschowasmi-Arabieren* aan den Persischen zeeboezem, waar 300 derzelve een gelijk of nog grooter getal Engelschen en Sipahis onverschrokken met de sabel in de vuist, aangrepen, in de gelederen drongen en meer dan 200 neêrhiuwen, terwijl het eerst na het toesnellen van aanmerkelijke versterkingen, mogelijk was hen tot wijken te brengen.

Maar bovenal ontvingen de Engelschen harde lessen in hunne oorlogen met de krijgshafte volksstammen van het noordelijke Hindostan, zooals met de *Ghoorka's* en *Nepaulezen*, die vooral de Sipahis de gevoeligste nepen toebagten, ofschoon deze in dapperheid, volharding en krijgstucht, bij de Engelschen in geen opzigt achterstaan; deze met korte zware zwaarden, of met geduchte zoogenaamde Polycharen-messen met sikkelvormige breede kling, gewapend, pareerden den bajonetstoot met eenen krachtvollen houw, en velden dan hunnen tegenstander met eenen enkelen stoot of houw neder. Op deze wijs moeten geheele kompagnien der Engelschen in een oogenblik vernield zijn geworden. Soortgelijke gevallen, schoon van minder beteekenis, hebben zelfs in de laatste gevechten in *Afghanistan* en tegen den Nabab van *Kurnul* plaats gehad. — Bij het bestormen van *Ghisna*, had de opperbevelhebber, sir

John Keane, de manschappen de patroontasschen doen afleggen, ten einde zij niet in verzoeking mogten komen, om te vuren, en zich daardoor in den storm op te houden. Ook ontmoeteden zij daarbij geen' wezenlijk geregelden tegenstand, dan toen zij reeds in de bres gedrongen waren, brak een kleine hoop in de Engelsche kolonne, waarvan in een oogenblik meer dan 100 man neergehouwen of zwaar gewond werden. — Een diergelijk geval had bij het gevecht tegen de in dienst van den Nabob van *Kurnuk* staande *Rohilla-Afghanen*, plaats. Twee kompagnien Europeanen en 4 of 3 Sipahis rukten met gevelde bajonetten, op 300 Rohilla's aan, slechts vijf dezer laatsten wacheden den schok dezer overmagtige, welgeordende massa af; maar deze weinigen hieuwen meer dan 20 Engelschen neder, eer zij zelve door de bajonetten doorboord werden. Men heeft hier een treffend bewijs wat het zwaard met krachtvolle vuist en ontmbaren moed gevoerd, in den kamp van man tegen man, vermag. — Zoo was het ten allen tijde: het korte Romeinsche zwaard bewees deszelfs beslissende meerderheid op de lange Macedonische spiesen, zoodra het digte verband der geslotene phalanx verbroken en de stootwerking der punt onvermogend geworden was, terwijl het korte handgeweer naar welgevallen den thans weêrloozen vijand, slachtte. Merkwaardig is hetgeen de ridder *de Forbin*, in zijne Gedenkschriften, van de vernieling meldt die een vijftigtal Makassersche zeeroovers onder de op Europeschen voet georganiseerde en gewapende troepen van den koning van *Siam*, alleen met hunne slangvormige krissen (Javaansche dolken) aanrigteden, en hoe zij alleen door gebrek en ongemak hunnen ondergang vonden. — Zoo leveren ons de latere oorlogen tegen de Turken, nog verscheidene soortgelijke voorbeelden op: Een der belangrijkste had bij de bestorming van *Ismail* plaats, aan welke de stoutmoedige *Suwarow* ook de Kozakken met hunne tot 3 voeten gekorte pieken deel deed nemen; reeds waren de stormenden tot aan den voet der wallen en in de grachten gedrongen, toen een hoop der bezetting met de sabel de kolonne der uitvallende Kozakken verrassend aangreep en er eene zoodanige slagting onder aanrigtte, dat het gelukken der onderneming zeer hagchelijk werd en al de geestkracht en moed van den veldheer en eene aanmerkelijke troepenversterking noodig waren, om de gevolgen van dit voordeel onschadelijk te maken.

Dit alles heeft de zoodanigen, die het bajonet-geweer voor onvoldoende hielden, in hunne eenzijdige en onkundige beschouwing voedsel gegeven, en hierdoor in Engeland een levendig geschil tusschen hen en deszelfs voorstanders doen ontstaan, waarbij een aantal, en daaronder hooge bevelhebbers aan het weifelen zijn gebragt wegens de groote uitwerking die men van het bajonetgeweer kan verwachten; daarentegen vinden anderen in deze daadzaken des te klemmender bewijzen voor

de noodzakelijkheid van de beoefening der bajonetschermkunst, die dit wapen, door veelsoortig gebruik, eene geheel andere geduchtheid doet verkrijgen, dan het vroegere eenzijdig gebruik als onbeweeglijk stootwapen; welke behoefte, zoowel de aangehaalde voorvallen, als nog meer de ondervinding van hetgene reeds in 1815—18 plaats gehad heeft, levendig doen gevoelen, terwijl zulks daarenboven tot de overtuiging leiden moet, dat de aanstaande oorlogen meer en meer een geheel ander en ernstiger karakter dan de vroegere, zullen aannemen, en de kamp in massa meer en meer door dien van man tegen man, in grooteren omvang dan tot nu toe, zal vervangen worden, waarbij moed en persoonlijke strijdvaardigheid een groot, ja het zwaarste gewigt in de schaal zal leggen, door geene taktische kunst alleen goed te maken, gelijk reeds de oorlogen op het Pyrenesche schiereiland, en die in Afrika sedert de laatste tien jaren genoegzaam hebben bewezen. Alsdan zal men ieder volk weder overeenkomstig zijn nationaal karakter zien handelen en de daarmede verbondene voordeelen doen gelden, daarin alsdan niet meer door het algemeen aangenomen krijgsstelsel verhinderd worden, hetwelk sinds *Lodewyk XIV* en *Frederik*, in geheel Europa alle krijgsinrigtingen op dezelfde leest heeft gepoogd te schoeijen, vooral juist in die punten, waarin de nationale eigendommelijkheden de grootste verscheidenheid eischten.

****...N.

KOLONNE- EN FLANKBEWEGINGEN MET VIEREN.

Evenals in het vorige jaar alle kavallerie-officieren bij de regimenten uitgenoodigd werden, hunne denkbeelden aangaande het omwerken der reglementen voor garnizoens- en inwendige dienst, en het scheppen van een reglement voor de velddienst, in het midden te brengen, had ik gehoopt dat dit ook gebeurd zoude zijn bij de herziening der ruiters-, pelotons- en eskadrons-scholen, welke tot grondslagen der manoeuvres en der evolutien van linie, dienen moeten. Dit was echter het geval niet; ik was verstoken van dezen aangenamen pligt, en neem om deze reden de vrijheid, door middel van het tijdschrift voor het leger, een paar denkbeelden aangaande de nieuwe in te voeren taktiek, aan het openbaar oordeel te onderwerpen, hopende dat de bij dezelve aan te nemen beginselen alvorens niet onwrikbaar zullen vastgesteld zijn. Ik bedoel de, bij het oude exercitie-reglement bepaalde, kolonne- en flankbewegingen met vieren, welke ik reden heb te vreezen, dat bij het nieuwe ontwerp welligt zullen behouden blijven, en welke het, mijns inziens, wenschelijk ware, door soortgelijke bewegingen met drieën vervangen te zien, aldus

met drieën in stede van met vieren aftellende; wenschelijk inzonderheid om de zeer eenvoudige reden, dat daar de lengte van het paard genoegzaam gelijkstaat aan driemaal zijne breedte, en iedere afdeeling van drie, alzoo een vierkant vormt, de bedoelde bewegingen, uit de flank, bij de in- en uitzwenking, juister, gemakkelijker en derhalve vlugger zullen kunnen uitgevoerd worden, zonder dat daaruit schokken, verwarring, gedrang, vermeerdering of vermindering van afstand zal behoeven te ontstaan. Men zal, wel is waar, in kolonne, niet met tweeën kunnen afbreken, en gehouden zijn met drie ruiters in front te blijven marcheren; dit echter zal, mijn's bedunkens, geen zeer groote hinderpaal zijn, daar men immers in de meeste gevallen daartoe genoegzame ruimte behouden zal, terwijl bij vermindering van deze, 1°. de pelotons-kommandanten en het opsluitend gelid, aan het hoofd of aan het uiteinde hunner pelotons zullen kunnen plaats nemen, zooals dit bij het doortrekken van engten, in het achtste artikel der oude eskadrons-school voorgeschreven is, en 2°. het afbreken met éénen, voor ieder ander geval, behouden blijven kan. Met vieren uit de flank marcherende, is het daarentegen uiterst bezwaarlijk zich in front te herstellen, zelfs dan, wanneer de schrede afstand van het eene gelid van acht, tot het volgende gelid bewaard blijft; en hoe zelden zal dit, inzonderheid bij snelle bewegingen geschieden? vier paarden moeten alsdan de plaats innemen der lengte van één, en derhalve de breedte van drie paarden, welke ruimte met slechts ééne schrede — verondersteld dat de bewegingen met de grootst-mogelijke juistheid worden uitgevoerd — vermeerderd wordt. Het is duidelijk, dat de stand der ruiters in de gelederen dus noodwendig zeer gedrongen zijn zal, ja, dat alle bewegingsruimte verloren is; deze verloren ruimte moet nu in het vooruitgaan herwonnen worden, en het zal wel overbodig zijn hier te doen opmerken, tot welke nadeelige gevolgen dit bij den marsch in front, inzonderheid bij snelle gangen, aanleiding geven moet, vooral dan, wanneer verscheidene eskadrons neven elkander in linie marcheren.

Een tweede wensch is deze: dat men, bij het in te voeren reglement goedvinden mogt te bepalen, dat bij deze flankbewegingen het achterstel der paarden van de zich aan de spullen bevindende ruiters, tot draaipunt aangenomen werd, waardoor al die bewegingen, hetzij om het front te breken en zijwaarts veld te winnen, hetzij om het front te herstellen, *voortuitgaande* plaats zouden hebben. Inderdaad, wanneer de spullen hare paarden op het middenpunt, en derhalve op twee hoefslagen, of op de schouders draaijen moeten, zijn zij verplicht, dit, ingevolge de voorschriften van het oude reglement, met spoed te doen, ten einde het inzwenken van het achter haar geplaatste gelid te vergemakkelijken. Dit draai-

jen of omzetten, intusschen, van het achterstel der paarden, is niet wel doenlijk, zoolang de ter zijde geplaatste ruiters geen ruimte gemaakt hebben, iets waartoe de middenruiters op hunne beurt de beweging van den op den vleugel staanden ruiter moeten afwachten, en zich naar hem regelen, die alweder in zijne uit te voeren beweging, door de spil van het vóór hem zich bewegende gelid, opgehouden wordt. Het is aan de in het gelid staande ruiters en het opsluitend gelid het best bekend, hoe de paarden bij deze bewegingen overvallen worden, hoe zij zich-zelf en elkander trappen en kwetsen, zelfs dan, wanneer men zich bedaard en in den stap oefent. Dit alles zoude grootendeels vermeden worden, wanneer men deze bewegingen op de aangeduide wijze, en dus vooruitgaande, deed plaats hebben; de spullen behoefden alsdan het achterstel harer paarden niet om te zetten; de paarden zouden zich-zelf of elkander niet trappen en kwetsen, en door de, de spullen makende, ruiters niet onwillekeurig teruggetrokken worden en daardoor het inzwenken hinderlijk zijn; maar de inzwenkingen zouden gemakkelijk, zonder schokken of gedrang (*hiant*), inzonderheid wanneer deze bewegingen met drieën uitgevoerd worden, geschieden.

Innig overtuigd van de deugdelijkheid dezer opmerkingen, durf ik gerust eindigen met te zeggen:

Je donne cet avis non seulement comme mien, mais comme bon.

Haarlem, 18. Juny 1842.

H.....

OVER

EENIGE VOORGESLAGENE MIDDELEN

TOT VOORKOMING VAN ONGELUKKEN OP IJZEREN SPOORWEGEN.

(Uit de *Allgemeine Militär-Zeitung* van 15. Juny 1842).

De onlangs uit eene lange diepe sluimering ontwaakte Duitsehe nationaalgeest had ook zijne opmerkzaamheid gevestigd op de ijzeren spoorwegen, en dezelve als een middel beschouwd om Duitschland's volkeren, in vrede en in oorlog, met sterkere banden te omstrengelen. In een tijdsverloop van weinige jaren ontstonden in verschillende gedeelten spoorwegen, van welke nu reeds ongeveer 200 mijlen rijbaar zijn, terwijl de ijverig voortgezette werken doen verwachten, dat in het jaar 1850 over de 1000 mijlen ten gebuik zullen zijn geopend.

Deze pas ontwaakte Duitsehe nationale bedrijvigheid, was nog in den eersten roes, en reeds stelden twee groote ongeluk-

ken zich vijandelijk tegen haar over. De brand van Hamburg heeft — andere nadeelen niet gerekend — het nationaal vermoegen voor 't minst met 60 millioenen daalders verminderd, eene geldswaarde voor welke men 200 mijlen spoorweg, met alle toebehooren had kunnen tot stand brengen. Het verschrikkelijke ongeluk op den Versailler spoorweg, heeft daarenboven omtrent de aanwendbaarheid in het groot van dit nieuw vervoermiddel, twijfelingen doen geboren worden, welke ligtelijk aanleiding zouden kunnen geven, om halverwege te blijven stilstaan. Door het in de *Allgemeine Militär-Zeitung* onlangs behandelde artikel: « *De yzeren spoorwegen als militaire operatie-lynen beschouwd en door voorbeelden opgehelderd.* » waarin dit onderwerp voor het eerst, op eene uitvoerige wijze is behandeld geworden, zijn de spoorwegen voor het militaire Forum gebragt, en onze pligt vordert alsnu, aan dezelve geheel onze aandacht toe te wijden. Wilde men de bedenkingen, door het Versailler ongeluk ontstaan, gehoor geven, zoo zoude het gebruik der ijzeren spoorwegen tot strategische doeleinden, en voornamelijk tot lands-verdediging, op nieuw als een onbeantwoord vraagstuk voorkomen, terwijl hetzelfde, in bovenaangehaald artikel, reeds beslissend ten voordeele is opgelost geworden.

Op grond van dit een en ander, zal welligt eene beschouwing van dit grootste der tot nu toe op de spoorwegen voorgevallene ongelukken, benevens eene toelichting der hier en daar aanbevolene middelen om dezelve voor te komen, hier allezins eene plaats verdienen, want het heeft bijna den schijn, alsof de tot nu toe aan den dag gelegde koenheid in het bedrijven der spoorwegen, in Duitschland meer vrees inboezemt, dan wel op de plaats zelve alwaar het ongeluk is voorgevallen, en wij loopen gevaar ons daardoor bij onze westelijke naburen belagchelijk te maken; terwijl wij er met regt een weinig trotsch op konden wezen, dat wij deze nieuwe reusachtige bewegingskracht, tot nu toe, met meer beleid en met beter gevolg hebben weten te beheerschen, dan wel zij.

Zooals bekend is, had een, op den avond van den 8sten Mei van Versailles naar Parijs terugkeerende trein van 18 waggons voor reizigers, welke door twee achter elkander gaande locomotiven werd getrokken, nabij Meudon het ongeluk, dat, bij het inrijden eener uitwijking, aan de voorste (vierraderige) locomotive, eene as brak, en dezelve door de volgende uit de rails geworpen en verpletterd werd; de naastbijzijnde (geheel nieuw geverwde) waggons, werden door de uitspattende gloeiende kolen in brand gezet, welke met bliksemsnelheid toenam, daar de trein niet dadelijk konde worden opgehouden, om reden de beide conducteurs ter aarde werden geworpen, de een dadelijk gedood en de ander hoogst gevaarlijk gewond werd.

Het is waarschijnlijk dat ook de tweede locomotive uit de rails is geweken, want men beweert dat de naastvolgende waggons, als het ware, in de verspreide gloeiende kolen, in en omgestort zijn. Daar de deuren der waggons toegesloten en de meeste conducteurs ter nedergestort waren, zoo is het den reizigers slechts na de grootste inspanningen kunnen gelukken, zich uit de brandende waggons te redden. Veertig personen zijn gedood en ongeveer 120 meer of minder gevaarlijk gewond geworden. Het grootste gedeelte der waggons is of verbrand of verbrijzeld geworden.

Het toeval wilde, dat vele personen uit de hogere standen, waaronder ook vrouwen, zich onder de slagtoffers bevonden, en hierdoor alzoo vele driften werden opgewekt. De verbittering op de beambten der onderneming was zoo groot, dat de rails en andere gebouwen slechts met moeite tegen vernieling konden behoed worden, hetgeen doet denken aan den jongen, die den steen sloeg tegen welken hij onbedachtzaam, zich den voet verstuit had. Doch spoedig was deze storm der driften bedaard; men beklagde de gevallen slagtoffers, deed navorschingen omtrent de oorzaken des ongeluks, en zon op hulpmiddelen om zich in het toekomstige daartegen te vrijwaren. Men heeft de directie en de beambten verschillende nalatigheden ten laste gelegd, ook onderscheidene oorzaken des ongeluks opgegeven, van welke er eenige gegrond, andere weder ongegrond zijn, en wij zullen nu eenigzins dieper in de zaak zelve moeten indringen, om dit treurig voorbeeld ons ten nutte te kunnen maken.

Als hoofdoorzaken des ongeluks worden opgegeven.

1.) Het te snelle rijden en de onvoorzigtige besturing der locomotiven; 2.) het koppelen der treinen en het gebruik eener vierraderige locomotive; 3.) het toesluiten der portieren; 4.) nalatigheid der conducteurs in het algemeen; 5.) het gebruik van nieuw geleverde waggons, wier verw of verlaksel nog niet ten volle was gedroogd. Wij zullen deze hoofdbezwaren punt voor punt nagaan.

1.) Het snelle rijden. De baan van Versailles over Meudon naar Parijs, heeft eene lengte van twee geographische mijlen, die in den regel in 50 minuten worden afgelegd, hetgeen eene middelbare snelheid is, van welke men zich op alle Deutsche spoorwegen zonder gevaar bedient, terwijl in Engeland de treinen voor reizigers gewoonlijk 5 tot 6 geographische mijlen in het uur afleggen. Op zon- en feestdagen is de aandrang van menschen tusschen Parijs en Versailles ongemeen groot, en was het bijzonder op dezen onheilvollen dag; de op den linker Seine-oever terugkeerende menschen-massa beliep op 25000 hoofden, terwijl de transportmiddelen slechts 4000 menschen konden opnemen. Uit dien hoofde werd dan ook sneller gereden (20 minuten, hetgeen nog niet bovenmatig is); bij de

uitwijkingen had men de vaart echter eenigzins moeten matigen. Daar op de lange lijnrechte gedeelten der baan veelal het snelste wordt gereden, zoo moeten daar ter plaatse, indien mogelijk, geene uitwijkingen gemaakt worden.

Het bestuur der voorste locomotive was zeer wijslijk aan den geschiktsten machinist, eenen Engelschman, toevertrouwd, die op de plaats zelve zijnen dood vond; in dit opzigt schijnt de administratie van alle schuld vrij te zijn.

2.) Het koppelen der treinen en het gebruik eener vierraderige locomotive. Door «gekoppelde treinen» verstaat men de zoodanige, welke door meer dan eene locomotive bewogen worden. Bij de zeer sterke treinen (tot 50 waggons toe), welke op den spoorweg daar ter plaatse des zondags afrijden, gebruikte men gewoonlijk 2 locomotiven achter elkander tot trekking, en eene derde achter aan den trein tot voortduwing. Gelukkiglijk was de laatste op dezen togt weggelaten; het gebruik derzelve is steeds met gevaar verbonden, zoodra de spits des treins uit de eene of andere oorzaak, in deszelfs loop wordt opgehouden.

Het koppelen van twee locomotiven werd dadelijk door alle theoretici als onpraktisch verworpen. Tot staving hunner bewering voerden zij aan: «dat men zelden twee machines van gelijke krachten konde koppelen, of dat beide niet altijd gelijke stoomkrachten zouden ontwikkelen, waarvan het gevolg moest zijn, dat de tijdelijk minder bedrijvige machine, door de andere voortgetrokken of wel voortgeschoven zoude moeten worden.

De rekenmeesters bewezen door getallen, dat men in dit geval, tot voortbeweging van den ganschen trein, over nog minder kracht zoude beschikken kunnen, dan wel wanneer men slechts *éene* locomotive gebruikte, dewijl een gedeelte van het vermogen der eene locomotive, tot voortbeweging der andere zoude moeten dienen, enz.»

De zoo praktische Engelschen verstaan zich waarschijnlijk evenzoo goed op dergelijke berekeningen in het gebied der mechanika, en onbetwistbaar beter nog op de waarneming der bewegende oorzaken en derzelve uitwerkselen. Zij zagen derhalve spoedig in dat de theorie hier mank ging, en hadden geene bedenkingen om hunne locomotiven te koppelen. Bij eene zorgvuldige beschouwing namelijk, had men waargenomen, dat de grootere beweegkracht der eene machine, den op en nederdang van de dwarsjukken der andere begunstigt, derzelve grootere werkkraft alzoo dermate bevordert, dat de snelheid van beide, zeer spoedig na derzelve afrijden, *gelijk* wordt. Dit is nu wel «tegen alle theorie,» maar desniettemin eene waarheid, die te meer behartiging verdient, dewijl men bij troepen-transporten, de dubbel- of koppeltreinen niet ontbeeren kan, wanneer niet alle taktisch verband der troepen

zal verbroken worden. Bovendien verkrijgt men hierdoor nog het voordeel, dat de geheele trein deszelfs loop kan vervolgen, zelfs in het geval dat aan de machinerie der tweede locomotive onderweg iets mogt komen te ontbreken, terwijl men zonder koppeling zoude moeten stilhouden, en misschien de achter aankomende treinen tot hetzelfde noodzaken, daar niet overal uitwijkingen kunnen gemaakt worden. Eenigzins versletene machienen zouden zonder koppeling geheel niet meer te gebruiken zijn, bewijzen echter op deze wijze nog goede diensten, iets hetwelk insgelijks in aanmerking verdient genomen te worden.

Na het ongeluk bij Meudon, hebben zich evenwel vele stemmen tegen het koppelen der treinen verheven, en het is bijna te vreezen, dat menige overheid, uit gebrek aan zaakkennis, aan het geschreeuw der menigte gehoor, en alzoo bevel zal geven, dat in het vervolg niet meer dan *eene* locomotive bij iederen trein zal gebruikt worden, hetwelk wezenlijk eene schrede terugwaarts zoude zijn. Wie schijn van waarheid weet te onderkennen — dat echter niet een ieders zaak is — moet spoedig tot de overtuiging geraken, dat het ongeluk aan andere oorzaken moet worden toegeschreven. De *voorst*e locomotive stond namelijk op vier raderen, en moest natuurlijk omstorten toen de as op twee plaatsen brak. Het breken eener as is een verschijnsel, waarop men steeds gevat moet zijn, dewijl zelfs de zorgvuldigste bearbeiding en het nauwgezette onderzoek niet altijd tegen hetzelfde kunnen vrijwaren. Heeft de locomotive nu slechts 4 raderen, zoo moet zij telkens storten, wanneer zij zich aan de spits bevindt, en dit is voor de reizigers des te gevaarvoller, wanneer eene tweede locomotive voortduwt. Wanneer daarentegen de *zesraderige* locomotive (welke door eene asbreuk niet tot vallen kan gebracht worden) aan de spits wordt gesteld, zoo wordt ook de volgende *vierraderige* in gang gehouden; want reeds meermalen is het gebeurd, dat aan waggons voor reizigers assen of raderen zijn gebroken, zonder dat iemand uit dezelve viel, *ja men heeft deze beschadiging zelfs niet oogenblikkelijk bemerkt.*

Wij leiden hieruit den regel af: dat vierraderige locomotieven slechts bij dubbeltreinen mogen aangewend en altijd achter zesraderige moeten geplaatst worden.

5.) Het toesluiten der wagendeuren heeft voorzeker aan vele menschen het leven gekost, maar alléén, omdat de rijtuigen plotseling in eenen bijna niet te blusschen brand zijn geraakt. Oorspronkelijk was deze maatregel door eene wijze voorzigtigheid geboden geworden, daar slechts weinige menschen een begrip van het gevaar, aan ontijdig uit- en instijgen verbonden, hebbende, vele derzelve (voornamelijk oude en jonge mannen) uit nieuwsgierigheid of onbezonnenheid,

zich daartoe zouden hebben laten verleiden. Het is moeilijk te schatten, hoevele honderd menschen verbrijzeld of ten minste eenig letsel zouden bekomen hebben, ware het toesluiten der deuren niet bevolen geworden. Hij die veel gereisd heeft, zal den gulden regel kennen, dat men bij het doorgaan der paarden in den wagen moet blijven zitten, daar het uitspringen nog gevaarlijker is. De stoomrijtuigen maken hierop geene uitzondering; het gevaar is zelf nog grooter en men zal slechts zelden er met eene arm- of beenbreuk afkomen. Alleen gevaar voor brand in het inwendige der waggons, zoude daartoe kunnen nopen, en daar dit gevaar inderdaad nabij is, zoo ware het te wenschen, dat of de opzigter in den waggon zat, of de niet geslotene deuren aan het opzigt eens reizigers werden toevertrouwd.

4.) De nalatigheid der conducteurs kan in het onderbavige geval niet nader beoordeeld worden. In het algemeen echter moest men iedere nalatigheid van de zijde van het personeel des spoorwegs, met onverbiddelijke gestrengheid bestraffen, al ontstond er ook voor niemand eenig gevaar uit. De steller dezes heeft zelf zich eens in eenen wagen bevonden, wiens kap (imperiale) door eene vuistgrootte gloeiende kool in brand geraakte, en dit toeval werd door de reizigers eerder, dan wel door de conducteurs ontdekt. Gelukkiglijk was een waterstation nabij. Daar dit geval meermalen kan plaats vinden, zoo moesten de kappen met blik beslagen zijn; ook is het noodzakelijk dat ten minste in ééne waggon des treins zich tonnen met water bevinden, om dergelijke branden spoedig te kunnen blusschen, daar de sterke luchtstroom de snelle uitbreiding van het vuur zoozeer bevordert.

5.) Het gebruiken van nieuwgeverwde wagens is uit dezen hoofde geheel te verwerpen, en toont eene groote onbezonnenheid aan, welker gevolgen ons tot leering moeten verstreken. Werpt men nu eenen vooroordeelsvrijen blik op het ongelukkige voorval, zoo moet men wel toestemmen, dat alle slechts denkbare toevallen op spoorwegen zich alhier vereenigden, maar kan men uit deze beschouwing nog geenszins het gevolg trekken, dat de tot nu toe op de Deutsche spoorwegen aangenomen gedragslijn ondoelmatig is, en alzoo van dezelve zoude moeten afgeweken worden. Wanneer gezegd wordt: « dat het behoud van een menschenleven gewigtiger is dan eene schrede voorwaarts in de industrie, dat men zich derhalve met halve snelheid moet vergenoegen, niet dan enkele treinen moest toestaan, en achter de locomotive een aantal met zandzakken beladene wagens moet laten volgen » enz., zoo bewijst dit even zooveel kleinmoedigheid als onkunde der zaak zelve, en wij kanten ons met alle magt daartegen aan. Geen mensch kan het gevaar ontgaan, al bleef hij gedurig in zijne kamer, ja zelfs in zijn bed liggen.

Hij die stoomwagen-ridden te gevaarlijk oordeelt, vertrouwde zich aan eenen oud-vaderlijken koetsier toe, of nog beter, ga te voet, wanneer hij namelijk geen vertrouwen in de Goddelijke Voorzienigheid stelt, die over het lot van ieder mensch waakt, en even daardoor den geloovigen tot koene waagstukken den moed verleent. Wilde men alles nalaten wat met gevaar is verbonden, zoo zoude men op 't laatst huiverig worden de wereld in te stappen, want het leven bestaat in eene gedurige verwisseling van gevaren. De beschaving brengt haar kroost, even als de natuur, onder smarten ter wereld, en elke grootsche uitvinding vordert hare offers, om der volkomenheid te kunnen naderen. De steen- en mijnwerkers, alle arbeiders zijn dagelijks aan gevaren blootgesteld, tegen welke de grootste voorzichtigheid hen niet altijd beschutten kan. Juist omdat de mensch een met denkvermogen begaafd wezen is, heeft de Voorzienigheid hem het gebruik aller natuurkrachten aangewezen, en hem het vraagstuk gesteld, hoe zich dezelve dienst- en cijnsbaar te maken. De reeds verkregene uitkomsten, uithoofde van onvermoede ongelukken, weder op te geven, zoude derhalve lafheid en onkunde verraden.

Op de Belgische spoorwegen hebben in de 3 laatste jaren, 5 brandgevallen, 24 asbreuken en 273 scheensprongen plaats gehad (de laatste voornamelijk in de maanden Januarij, Februarij en Maart); de reizigers hebben zulks echter zelden eerder dan aan het volgende station gemerkt, alwaar een langer opont-houd moest plaats vinden, om de veroorzaakte schade te herstellen. Ieder trein heeft water en gereedschappen tot blussching bij zich. Nog gewigtiger is te vermelden, dat van de 12,400,000 menschen, welke op de spoorwegen aldaar vervoerd zijn, slechts één enkele zonder eigen schuld om het leven is gekomen. En evenwel wordt aldaar bij voorkeur met koppel-treinen gereden, en legt men steeds 4 à 5 geographische mijlen in het uur af. De vierraderige locomotiven zijn echter geheel buiten gebruik gesteld en bedient men zich sedert lang niet meer van de locomotiven tot voortschuiving. Even weinig heeft men het echter noodig geoordeeld, den eersten wagen met bijzondere beschutmiddelen te voorzien; men bepaalt zich er toe om achter de locomotive eenen pakwagen te laten volgen, aan welke alle volgende personen-wagens, zonder bedenken worden aangehangen.

In het belang van den vooruitgang der beschaving in het algemeen, en van het hooge gewigt welke de spoorwegen als militaire operatie-lijnen, in het bijzonder in het vervolg zullen verkrijgen, zouden wij ons geneigd voelen aan de bewindslieden het verzoek te rigten, van zich door geene ontijdige bedenkingen van enkele personen, van het regte spoor te laten brengen; daarentegen te zorgen dat de leiding der spoorweg-aangelegenheden, uit een militair oogpunt beschouwd, spoedig

aan eene commissie worde toevertrouwd, welke derzelve tijd en geest uitsluitend aan dit onderwerp kunnen wijden; want het is ontegenzeggelijk waar, dat daarbij nog veel te leeren is. Hierdoor zouden in 't vervolg tallooze ongelegenheden en menig gevaar worden voorgekomen, en langzamerhand zoude er zich eene kern van officieren vormen, wier verkregen zaakkennis, voor Duitschland's verdediging door middel van spoorweg-lijnen, van een uitgestrekt nut zoude kunnen zijn.

A.

Verscheidenheid en Overeenstemming.

HET RELEVEREN VAN DEN OFFICIERSTAND.

(Ingezonden.)

L'armée qui paie un impôt terrible, l'impôt du sang . . . . .
 . . . . .
 . . . . . jamais dette ne fut plus grande que celle de la société actuelle envers le soldat qu'elle oublie.

J. AMBERT.

Het releveren van den officiersstand... Ziedaar een paar woorden welke men thans dikwijls hoort uitspreken, waarvan de beteekenis nagegaan en op de positie van den officier, *vis à vis* den burger, en zijne minderen, toegepast wordt.

De beteekenis is klaar. Het standpunt waarop de officier in betrekking tot de maatschappij stond, was niet in overeenstemming met zijne roeping; zijne landgenooten droegen zijnen stand niet altijd die mate van achting toe, welke zijne edele bestemming verdiende; eenige jaren vreedstijd waren genoegzaam om te doen vergeten dat hij zijne physique en intellectuele krachten geheel aan het vaderland toewijdde, en hij ten allen tijde gereed moest wezen om zijn bloed in de schaal te leggen, welke men door eene karige materiele belooning, dikwerf nog als overdadig beschouwd, in evenwigt meent te houden.

De oorzaken dezer miskennis liggen te diep in het verleedene verborgen om haar op te delven, en tevens zijn zij te goed bekend om dezelve hier aan te halen. Genoeg is het, dat de gevolgen algemeen erkend en gevoeld werden; dat zij het edelste gedeelte des krijgsstands ter neder drukten; dat zij doodelijk waren voor waren krijgsmansgeest en ten slotte den officier, die zich niet door buitengewone zielskracht kenmerkte, in zijne eigene oogen vernederden.

Dat standpunt dus te verheffen en den officier alzo in de oogen zijner medeburgers en van hemzelve te releveren, is eene weldaad voor allen die de epauletten dragen en hunne roeping in den juisten zin gevoelen.

Naarmate het verlangen naar de vervulling van billijke wenschen groot is, is die vervulling weldadig voor het mensche-

lijk hart; maar ook in verhouding met dat weldadig gevoel, stijgt dan de erkentelijkheid aan hen, welke die vervulling bewerken. Sedert eenigen tijd is die erkentelijkheid door ieder denkend officier gevoeld, en door hem hulde toegebracht aan Z. M. den Koning, welke door onderscheidene gewigtige maatregelen het leger op een hooger standpunt geplaatst en getracht heeft den officiersstand in het bijzonder te verheffen. Maar wij weten dat de zorgen van Z. M. zich over het geheele koninkrijk uitstrekken en dat op de hoofden der departementen de edele taak rust om, voor zooveel ieder hunner aangaat, de belangen der onderdanen meer bijzonder te bevorderen. Wij weten dus aan wien wij te danken hebben, dat de belangen van het leger, en die van de officieren in het bijzonder, sedert eenigen tijd, zeer ter harte genomen zijn, en ieder officier, die onbevoordeeld denkt, brengt gaarne den verschuldigten dank toe aan den man, die aan het hoofd van het militair bestuur, zoowel in de vergaderzaal der Nederlandsche afgevaardigden, als bij Z. M., aanhoudende pogingen aanwendt, om niet alleen den officiersstand te verheffen, maar tevens zijne materiele belangen te bevorderen.

'T is waar, door de reorganisatie van het leger en de verandering in het systema van bevordering, zijn velen in hunne bijzondere belangen gekrenkt en vele vermeende regten te kort gedaan, doch dit moet worden beschouwd als een offer aan het algemeen belang, den drang der omstandigheden en den geest des tijds toegebracht, en geen officier, die onpartijdig denkt, zal daarom de goede bedoelingen van, en de waarachtige verbeteringen door den tegenwoordigen Directeur-Generaal van Oorlog ingevoerd, wanneer dezelve onpartijdig toegepast worden, miskennen.

Reeds zijn deze verbeteringen en veranderingen meermalen door de dagbladen en andere geschriften partijdig beoordeeld of gehemeld, doch daarbij stelde men doorgaans meer de belangen van bijzondere personen, of de bijzondere toepassing, dan wel het grondbeginsel zelf op den voorgrond; en in het algemeen stichtte dit meer goed dan kwaad, daar zulks juist het bewijs opleverde voor de deugdelijkheid der maatregelen, welke men aanrandde; want de geschiedrollen van alle tijden hebben bewezen, dat zij, die het algemeen belang, met voorbijgang van de vooroordeelen en bijzondere belangen der menschen, voorstonden en bevorderden, met groote zwaarigheden hebben te kampen gehad; en dat alleen hij, die met eenen vasten wil en eene groote geestkracht toegerust, onwrikbaar volhield, steeds getriompheerd heeft; wel te verstaan, wanneer zijne magt of zijn invloed evenredig was aan de grootheid zijner bedoelingen.

Het edeldenkend gedeelte der officieren van het Nederlandsche leger, verheugt zich dus in vele veranderingen en verbe-

teringen in den laatsten tijd tot stand gebracht, daar deze dienstbaar zijn om hen op het standpunt te brengen, waarop hunne bestemming hun regt geeft, en dankbaar, maar ook hoopvol, houden zij de oogen op de bron gevestigd, uit welke dit alles hun toevloede, en nog datgene ontspringen moet, wat noodig is om hen meer en meer in de gelegenheid te stellen, hiertoe zelven mede te werken.

Deze gelegenheid is hun in de laatste jaren, meer dan vroeger gegeven. De groote zorgen welke aan de militaire opvoeding der kadets van de Koninklijke Militaire Akademie, die de kaders der armee allengskens zullen aanvullen, besteed worden; de verhooging der traktementen van vele officieren; het minder streng vorderen van sommige lastige kazernediensten en de verberingen en verfraaijingen aan de uniformen, zijn er zoovele bewijzen van. Maar even als zeker chef altijd plagt te zeggen als hij zijn bataillon geinspecteerd en daarna het korps officieren vereenigd had: « Het bataillon ziet er goed uit, er is wel gewerkt, maar veel is er nog voor verbetering vatbaar en blijft er nog te wenschen overig; » evenzoo roepen ook zij: er blijft nog veel te wenschen overig en is voor verbetering vatbaar.

Zonder echter in het minste den eerbied, noch de verknochtheid, welke zij aan het hoog militair bestuur verschuldigd zijn, uit het oog te verliezen, denken zij daarbij dan toch aan het karige traktement van de luitenants der infanterie, die daarvan, zooals meermalen voldoende aangetoond is, met den besten wil en de grootste zuinigheid, hunne billijke behoeften niet kunnen bestrijden, en hierdoor, in verscheidene opzichten, buiten de gelegenheid gesteld worden om tot het releveren van hunnen stand mede te werken; en tevens aan zoovele nietsbeduidende kazerne-diensten, welke hun nog altijd den kostbaren tijd ontrooven of versnipperen, en waardoor zij hoegenaamd geen nut aan de dienst toebrengen, maar integendeel den soldaat aan hunne aanhoudende tegenwoordigheid gewennen, waardoor zij ongemerkt een gedeelte van den glans verliezen, welke hen in de oogen van hunne minderen omstralen moet.

Daar, waar het waarachtig belang van de dienst zijne tegenwoordigheid vordert, zal de officier die zijnen stand lief heeft, met welgevallen verschijnen en met naauwgezetheit zijne plichten vervullen; maar het grieft hem, dat hij gedwongen wordt, om zonder eenig nut hoegenaamd, een groot gedeelte van den dag in de kazerne of met heen en weder loopen door te brengen.

De verdeeling der dienstverrigtingen noodzaakt hem dikwijls, om des voormiddags op de zoogenaamde theorie te verschijnen, nadat hij eenige uren van dien morgen bij de militaire inspectien, wandelingen of exercitien doorgebracht heeft, en door de brandende zomerzon en het stof geblakerd, vermoeid

en bestoven is; geen wonder dus dat hij zich, na zich in haast verkleed en gereinigd te hebben, met weezin naar de theorie-zaal begeeft, om zich aan wetenschappelijke oefeningen over te geven.

Sedert eenige zeer verdienstelijke officieren der Koninklijke Militaire Akademie zich de moeite gegeven hebben om over de verschillende militaire wetenschappen, oorspronkelijke werken in het licht te geven, welke werken den officieren der korpsen ter beoefening aanbevolen zijn, houden deze zich gaarne met die oefeningen, ook in de theorie-zaal, bezig, maar om met vrucht te kunnen studeren en met lust in de theorie-zaal te verschijnen, moet men met onvermoeide ledematen en wakkeren geest het werk kunnen beginnen en voleinden.

Gaarne is de weldenkende officier voor zijn peloton en neemt zijne pligten bij den uitgerukten troep waar, maar ongaarne loopt hij overkompleet in het opsluitend gelid mede; hij weet dat hij daar in het veld noodig en nuttig kan zijn, maar ook dat hij er bij de gewone militaire wandelingen en exercitiën, zeer goed kan gemist worden, vooral daar er zeer zeldzaam $\frac{1}{4}$ gedeelte van de bepaalde sterkte aan soldaten onder de wapens is. Met zorg en lust neemt hij, de orderweek hebbende, zulke diensten waar, als tot waarachtige bevordering van de noodige dienst en het welzijn van den soldaat kunnen dienen, maar met weezin brengt hij het grootste gedeelte van den dag met heen en weder loopen en in de kazerne door, waar hij dikwijls uren achtereen rondloopen of wachten moet, zonder nut te doen, of een lokaal te vinden waar hij voedsel voor zijnen geest of rust voor zijne ledematen zoeken kan. Vooral is dit het geval bij de subalterne officieren der infanterie, en hoopvol zien deze de verbeterde militaire reglementen te gemeet, daar zij weten dat het hoog militair bestuur met zorg de behoeften van het leger, en ook bijzonder die der officieren gadeslaat. Als eene weldaad zullen zij een verbeterd reglement op de inwendige dienst beschouwen, daar dit vooral tot het releveren van hunnen stand moet medewerken, niet alleen ten opzichte van het decorum, maar vooral ook omdat zij gelooven hierdoor een schat van tijd te zullen winnen, welke zij alsdan tot hunne wetenschappelijke vorming en alzoo tot het waarachtig releveren van hunnen stand, kunnen aanwenden. De tijden zijn voorbij waarin men meende dat de hoofdeigenschap van een' goed officier in de kennis der militaire reglementen en het diploma van drilmeester bestond (1) en vooral voor de subalterne officieren der infanterie is dit van toepassing. Een zeer verdienstelijk officier van dat wapen aan de Koninklijke Militaire Akademie, heeft in de laatste ja-

ren bewezen, dat de vereischten van een goed infanterie-officier niet binnen zulke beperkte grenzen liggen, maar dat ook voor hem een ruim veld van praktische en wetenschappelijke kundigheden openligt, door welks grondige beoefening hij alleen den naam van goed officier verdient. Mogt het dus aan het hoog militair bestuur doelmatig voorkomen hun, immers zooveel de inwendige dienst zonder veel nadeel te lijdten toestaat, den noodigen tijd tot hunne vorming te vergunnen, hetwelk vooral eene behoefte is voor diegenen, welke het geluk niet gehad hebben om aan eene militaire school hunne opleiding in het vak te ontvangen. Alsdan zullen de officieren in de gelegenheid zijn om zelven mede te werken tot het releveren van hunne eervolle betrekking, en met wetenschappelijke kennis toegerust, kunnen trachten, alles in hunnen persoon te vereenigen, wat genoegzame waarborgen aanbiedt om aan hunnen Koning en hun Vaderland de meestmogelijke diensten te bewijzen, en aan de andere standen der maatschappij die achting en eerbied af te dwingen, welke zij tot nog toe niet onverdeeld bezeten hebben; terwijl de dienst er veel door winnen zal, en de onderofficiers-dienst, welke zij dikwijls genoodzaakt zijn waar te nemen, door diegenen zal moeten verrigt worden, uit wier werkkring die diensten nimmer hadden uitgesloten behooren te worden.

Juny, 1842.

J. C. P. H. S.....L.

GEMENGDE BERIGTEN.

In het n°. 54 der *Allgemeine Militär-Zeitung* komt het volgend artikel uit Pruisen voor:

«Naar aanleiding van een koninklijk bevel zullen twee bataillons infanterie van het leger, een bij het vierde legerkorps (Saksen) en een bij het zevende (Westphalen), thans volkomen voorzien en uitgerust worden met kleedingstukken en ledergoed, naar het model door de daartoe te Berlijn benoemde commissie voorgeslagen, ten einde proeven in het groot te nemen. De nieuwe kleeding en uitrusting bestaat uit de volgende afzonderlijke stukken: 1.) Uit een zwartlederen helm met geelkoperen versiering en stormbanden, 2.) uit een zoogenoemde wapenrok (*litewka*); 3.) uit een pantalon met *spleet*; 4.) uit een' mantel in den vorm van kapot; 5.) uit tweederlei soort van ledergoed met ransel, waarvan de beste na voldoende proeven zal gekozen worden; 6.) uit eene korte sabel die door hare bijzondere constructie in het vervolg de tentbijl moet vervangen. — Omtrent het uiterlijke en den vorm dezer gewijzigde kleeding, valt het volgende aan te merken: a.) De *litewka* is van blaauw uniformlaken, heeft een kraag, schouderlappen, armopslagen en bezetsel van den tegenwoordigen

(1) Zie de redevoering van Z. E. den Directeur-Generaal van Oorlog, in de tweede kamer der Staten-Generaal, op den 9den October 1841.

vorm en kleur, bedekt volkomen het onderlijf en komt tot aan de helft van de bovendij, wordt op de borst door eene rij van 8 der tegenwoordige uniformknoopen gesloten, heeft van achteren twee zakken met 4 knoopen en tot aan het lijf opene panden. Vrijwilligers krijgen een onderscheidingsteeken, bestaande in een' witten boord, met zwarte randen, op iederen schouderlap; de onder-officiëren worden even alsnu, door galons op kragen en opslagen onderscheiden. Een gedeelte van de ten proeve gegeven wordende rokken, zal van voren uitgesneden kragen hebben, om vergelijkingen te kunnen maken tusschen deze en de tegenwoordige geheel geslotene kragen. Zoo deze *wapenrok* al niet het goede voorkomen heeft dat hij hebben kon, zoo men voor deszelfs afzetsels (kraag, opslagen en schouderlappen) *smaakvoller vormen* en fraaijer versieringen uit kon vinden (1), zoo is toch deszelfs buitengewone doelmatigheid als kleedingsstuk, op zich-zelf onmiskenbaar, en deszelfs algemeene invoering zeer wenschelijk te achten; b) de *pantalon* met *spleet* is gelijk aan de tegenwoordige broek van grijs laken met roode biezen, of van wit linnen, maar veel wijder en zonder streep. De op de wijs der tegenwoordige burgerpantalons van voren gemaakte, van boven af toe te knoopen en door eenen breeden overslag bedekte spleet, kan men als eene zeer doelmatige verbetering aanmerken; of men dezelve niet nog beter en geschikter tot van achteren toe had kunnen verlengen, en daardoor het lastige en omslagtige afdoen der bepakking, bij zich voordoende behoeften, had kunnen voorkomen, willen wij daarlaten. Deze verder voortgezette opening, die ook door knoopen zou kunnen gesloten worden, was in allen geval wel der moeite waard te beproeven; daar de litewka het onderlijf en het achterstel volkomen bedekt, is in het uiterlijk voorkomen daaromtrent ook niets onvoegzaams gelegen. In plaats van de linnenvoering in de lakensche broek, moest men den soldaten liever een paar onderbroeken, die gewassen kunnen worden, geven, als welke de inwendige zindelijkheid zeer bevorderen en hier dubbel noodzakelijk zijn, daar iedere broek achtervolgelijk onderscheidene eigenaars bekomt, waaronder zich zeker wel ten minste één bevinden zal, wien het niet onverschillig is, hoe het in gebruik gegeven kleedingsstuk van binnen gesteld is. Dat de linnenvoering eener zoo wijde broek, die geen spanning in de knie of van achteren heeft te lijden, tot grootere duurzaamheid noodig is en daartoe werkelijk dienen moet, zal niet ieder even

(1) Hoe fraai staat niet bijv. den *omgeslagen* kraag van de nieuwe huzaren-attila's, en hoe doelmatig zijn zij, als zij tot bescherming van het achterhoofd tegen wind en regen opgeslagen kunnen worden. Zou men zoodanigen kraag ook niet, in plaats van den stijven kraag, op de litewka's kunnen brengen, en zouden ook de armopslagen van de litewka's niet beter kleeden dan de tegenwoordige armopslagen met hunne afzetsels?

duidelijk inzien, maar wel zal ieder het onzindelijke dezer voering gevoelen. c) De mantel *by wyze van kapot*, onderscheidt zich van den tegenwoordigen slechts daardoor, dat hij eenige duimen korter en in het lijf nauwer is, waardoor hij veel overeenkomst met de Fransche kapot heeft. Even als deze, zou hij voortaan menigvuldiger (zoo men hopen mag doorgaande in den winter) gedragen, en daardoor de litewka gespaard worden, wat voor de gezondheid der troepen voorzeker zeer voordelig zou zijn. Op marschen zal hij meest *en bandoulière* over den linker schouder gedragen worden, dikwijls echter ook zijne plaats onder den ranseldeksel vinden. d) *Het ledergoed* en *de bepakking*. Zoowel de bepakking naar de Virchow'sche manier, als die door de commissie is aanbevolen, zal op eene groote schaal beproefd worden. De eerste bestaat: 1.) uit een' *breeden lijfgordel*, die op het midden van den buik door een slot (of gesp) sluit, en waaraan in eene scheede de sabel derwijze op de linker zijde van den man hangt, dat zij de broeknaad bedekt; 2.) uit de *patroontasch*, die van voren op den buik rust, en, zoo men den ransel niet aan heeft, door middel van den op de borst regt afloopen den riem, over den hals gehangen wordt, en met den ransel, door denzelfden riem aan deszelfs bovenschuif bevestigd wordt, en' alzo hare plaats op den buik behoudende, tot tegenwigt van den ransel dient; 3.) uit den *ransel*, zijnde het hannotersch model, die ook op de wijze van dezen, door middel van twee over den schouder loopende, onder de armen rondgenaaide riemen, op den rug gedragen wordt. Om echter ook deze draagwijze nog gemakkelijker te maken, kunnen de gezegde draagriemen van voren in den lijfgordel gehaakt, en de laatste, door bijzondere schuiven, ook van achteren met den ransel derwijze in verbinding gebragt worden, dat de ransel daardoor op de zijde nog een' steun verkrijgt, en alzo door de schouders, heupen en het kruis te gelijk gedragen wordt. — De door de commissie voorgestelde bepakking, schijnt met de nieuwe fransche bepakking overeen te stemmen. Zij bestaat uit eenen *breeden gordel*, met daaraan hangende sabel (op de linker zijde); ook de patroontasch hangt aan dezen gordel of band, waaraan zij door middel van schuiven bevestigd en gewoonlijk van voren op den buik gedragen wordt, maar ook naar de regter heup, of zelfs geheel naar achteren kan geschoven worden, wanneer de man haar van voren al te zwaar of te moeilijk mogt vinden. De ransel wordt door middel van gewone schouderriemen gedragen, maar om hem van voren een tegenwigt te geven, staat hij door middel van twee, van voren over de borst en ribben aflopende riemen, in verbinding met den lijfgordel, in wiens daartoe met voordacht aangebragte schuiven, de gezegde riemen gehaakt worden. De ransel verliest in alle gevallen het tot he-

den bestaande houten kastje, en de kookgereedschapszak moet zoo ingerigt worden, dat het kookgereedschap kan uitgenomen worden, zonder gezegden zak en de kookgereedschapsriemen van den ransel los te maken. Uit deze beschrijving volgt, dat in weêrwil van den, tot wederzijdsche verligting en ondersteuning, bewerkten zamenhang tusschen ransel, patroontasch en sabel- (lijf-) gordel, de losmaking des eenen stuks van het andere toch zeer gemakkelijk is, en in het algemeen de beide soorten van bepakking zeer spoedig kunnen afgedaan worden. Door een druk of trekking aan een der haken die den ransel van onderen met deszelfs schouderriemen verbinden, en eene tweede drukking aan het slot van den lijfgordel, is de ransel, sabel en patroontasch los. Moet de man de sabel alleen aandoen, dan verwijdert hij, in het eene geval de zich daaraan bevindende wegschuifbare patroontasch zonder eenige moeite, en ontslaat zich even gemakkelijk van de over den hals gehangen Virchowsche patroontasch; moet hij met den ransel alleen uitrukken, zoo kan dezelve op beiderlei wijzen alleen aan de schouderriemen gedragen worden; kortom, de beide wijzen van bepakking vereenigen alle mogelijk gemak in het dragen, gepaard met groote ligtheid en snelheid in het aanhangen en afdoen, terwijl de ledematen bij het gebruik der wapenen vrijer en ongehinderder zijn, dan bij de tegenwoordige bepakking het geval is. Er zullen voorts ook proeven genomen worden omtrent de beste wijze om het zundkapdoosje te dragen, en wel bepaaldelijk, of het doelmatiger zijne plaats zou vinden *voor de borst van den man*, of onder het deksel van de patroontasch, *voor de buitenzijde van het kastje, derhalve voor het lijf van den man?* Hieruit is op te maken dat men de tot heden gevolgde wijze van dragen aan de patroontasch, *op den rug van den man*, voor niet regt praktisch bruikbaar te houden heeft.

De nieuwe kleedings-modellen hebben voor het oogenblik nog geen betrekking op de uniform der officieren, gelijk dan ook in 't algemeen er nog zoo dadelijk geene verandering bij de manschap te verwachten is, daar over het resultaat van de thans bevolene, hierboven aangeduide proeven eerst in Februarij van het volgend jaar aan het hoofdbestuur rapport moet gedaan worden. — Waar het echter eene zoo gewigtige en kostbare aangelegenheid als de onderhavige betreft, doet men wél met niet karig op tijd en middelen te zijn, dewijl men dan op des te betere resultaten kan rekening maken.

Uit Weenen wordt van het begin der vorige maand geschreven: De *pensionneringen* van officieren in ons leger nemen in vrij aanmerkelijke mate toe. In het jaar 1841 is het bedrag der jaarlijksche pensioenen met 18000 flor. verhoogd geworden. Aan den eenen kant werkt hiertoe mede het welbe-

grepen belang, om in het leger slechts krachtige en geschikte officieren te bezitten; doch men heeft ook gevallen opgemerkt, dat officieren bij vertraging van hun avancement, zich liever in den gemakkelijken stand der gepensionneerden terugtrokken, of dat hun aanleiding gegeven werd om daartoe te besluiten.

Aan den praktischen beschouwer der vorderingen van het krijgswezen, zullen dit jaar verschillende gelegenheden tot beoordeeling en vergelijking worden aangeboden. Zoo beloven de groote najaar-veldmanoeuvres van een aanzienlijk gedeelte van het Pruisische leger, welke in de omstreken van Coblenz zullen plaats hebben, belangrijke en leerrijke vertooningen, en eene zeer naderbij brengende oplossing van het vraagstuk, hoever men het met de vredes-oefeningen kan brengen, om een eenigzins gelijkend beeld van den werkelijken oorlog daar te stellen. Eenigzins vroeger zal men verschillende vereenigingen van Fransche troepen kunnen zien, die ter sterkte van 40,000 man zullen worden zamengetrokken in kampen, waarvan dat te Chalons-sur-Marne, tot centraal punt zou strekken. Deze troepen in vier divisien infanterie en vier divisien kavallerie, met de benooidigde artillerie, genie-troepen, ponton-trein enz., verdeeld, zullen door de Hertogen van *Orleans* en *Nemours* worden aangevoerd. Het doel dezer vereenigingen zou nu vooral het doen van tactische en strategische manoeuvres zijn, in den geest van het nieuwe Pruisische manoeuvreer-stelsel. In de kampen te S^t.-Omer, Compiègne en Fontainebleau, zou men aan de detail-oefeningen slechts de eerste veertien dagen besteden. Eene der kavallerie-divisien komt te Luneville, de anderen zouden in de omstreken van Chalons worden gekantonneerd. Als divisie-kommandanten worden genoemd: de generaals *Dejean*, *Audenarde*, *Oudinot* en *La Woestine*.

Voor de krijgs- en staatkundige militairen zal er derhalve dezen zomer een rijke oogst van opmerkingen en vergelijkingen te maken zijn, vooral daar de bedoelde militaire schouwspelen, in landen en streken plaats hebben, die èn nabij, èn algemeen bezocht zijn.

Bij een kabinets-bevel des konings van Pruisen, zijn de militaire eerbewijzingen voorgeschreven, welke zullen moeten plaats hebben bij eene eventuele reize van den Prins *Albert* van *Saksen-Coburg*, gemaal van koningin *Victoria*, in de Pruisische staten. Zij zijn dezelfde als die welke voor eenen kroonprins zijn vastgesteld, namelijk: eerewacht van 50 man, salutschoten in de vestingen met halve lading, opwachting der officieren van het garnizoen, voorstelling der troepen, op daartoe bekomen bevel, enz.

Omtrent de groote manoeuvres der Pruisische troepen welke in dit jaar bij Berlijn en in de Rijnprovincien zullen plaats hebben, heeft de Pruisische Staats-courant een koninklijk kabinets-bevel bekend gemaakt, waaruit wij de volgende bijzonderheden overnemen. Bij de najaars-oefeningen van het korps koninklijke garde, zullen dit jaar geene andere troepen medewerken; den 23sten Augustus moeten deze oefeningen eindigen.

Het 7de en 8ste legerkorps zullen groote manoeuvres verrigten, waaraan de Landwehr-infanterie en kavallerie moeten deel nemen. De landwehr-troepen zullen vier weken onder de wapenen blijven, de marschdagen daaronder gerekend. Deze groote manoeuvres zullen den Landwehr als twee groote oefeningen worden worden toerekend. Het 4de garde-landwehr-regiment, zal, ter sterkte van 876 man per bataillon, aan die oefeningen deelnemen, en wel twee bataillons bij het 7de en een bataillon bij het 8ste korps. Overigens zullen alle bataillons bij de beide korpsen de sterkte van 602 hoofden moeten hebben, zoodat er zoovele reserve-manschappen zullen opgeroepen worden, om na aftrek van de wachten, zieken, enz., deze sterkte op de manoeuvre-dagen te bereiken.

De plaatsen Reusz is voor het 7de en Enskirchen voor het 8ste legerkorps, als vereenigings-punt voorloopig aangewezen.

Uit het Berlijnsche tijdschrift *der Soldatenfreund*, n°. 445, nemen wij de volgende bijzonderheden, over het onder den naam van *lederen-kanonnen* bekende Zweedsch geschut van vroegeren tijd, over; kunnende deze bijzonderheden dienen, om eenige geschiedkundige dwalingen, welke men nu en dan omtrent dit geschutsoort aantreft, toe te lichten.

« De onder den naam, *lederen kanonnen*, bekende geschutsoort — eene snel voorbijgaande verschijning — werden van den uit Keizerlijke in Zweedsche dienst getreden kolonel *Melchior von Wurmbbrand*, in het jaar 1626 uitgevonden. Niet langer dan drie jaren hebben de Zweden zich van deze kanonnen bediend, namelijk van 1628—1631. Koning *Gustaaf Adolf* zou ze voor het eerst hebben gebruikt bij de belegering van Wormditt (zu Pruisen). »

« Hoofdzakelijk werden zij gebruikt tot het schieten van kartetsen (met $\frac{1}{4}$ kogelzware lading), die tot op 500 passen afstands zeer werkzaam waren. De gemakkelijke behandeling en de spoed waarmede deze geschutsoort zich in het gevecht liet behandelen, bragt haar spoedig in groot aanzien (1). Daar men echter weldra ondervond, dat deze kanonnen zich te spoedig bij het vuren verhitte, dat men ze na elke 12 schoten moest afkoelen om ongelukken voor te komen, en dat zij een te grooten

(1) De kleinste Zweedsche batterij-stukken, waren 24ers, die 20 en meer paarden tot vervoer noodig hadden, terwijl de lederen kanonnen daarentegen door twee man konden voortbewogen worden.

terugloop hadden, zoo kwamen zij even spoedig in miscrediet. Men beweert (*en met regt*), dat koning *Gustaaf Adolf* alstoen een ander geschutsoort heeft ingevoerd (1), waarvan de Franschen zich lang bediend hebben, en die bij hen onder den naam van: *pièces suédoises* bekend stond. Indien deze stukken niet zoo beweeglijk waren als de lederen kanonnen, moeten zij echter een veel doelmatiger vuurwapen geweest zijn, dat als veldstukken bij de bataillons ingedeeld werd.»

« Het is den schrijver onbekend, of zich nog in eenig arsenaal van Europa, een dergelijk *leder-kanon* bevindt (2). De constructie moet de volgende geweest zijn: Zij waren van het kaliber van 1, 2, 5 en ook van 4 $\mathcal{L}$. De ziel van het kanon bestond uit een 16 kaliber lang en $\frac{5}{8}$ kaliber dik koperen roer (cylinder), waaraan de stootbodem en druifbol geschroefd werd. Dit roer werd uitwendig op verschillende plaatsen met ijzeren hoepels versterkt, welke hoepels bij het bodemstuk en bij de monding zeer dicht bijeenlagen. De tappen waren aan eenen dergelijken, doch veel massiver hoepel bevestigd. Vervolgens werd dit roer en de hoepels met touw omwikkeld en met een verkitsel overdekt. Door deze versterkingen werd, achter aan den kulas, en op de gebruikelijke plaats, een koperen zundgat-tap in het koper roer geschroefd, terwijl alsdan het geheel met vetleder overtrokken werd. Het 5 $\mathcal{L}$ leder-kanon woog slechts 90 $\mathcal{L}$. »

« E...s. »

Even als bij de Hanoversche artillerie, heeft men ook bij de Pruisische, het gieten der geweerkogels afgeschafte, om ze door een werktuig uit het lood te persen. Bij economie in de bewerking, heeft men hiermede het voordeel verkregen van zuiverder bolronde (zonder gietnaden of gietlappen) kogels te kunnen vormen, gelijk in gewigt, met eene over de geheele massa van den kogel, gelijkmatig verdeelde digtheid. Deze nieuwhed welke verdient te worden nagevolgd, moet eenen aanmerkelijken invloed uitoefenen op de grootere juistheid van het schot; iets dat vooral merkbaar moet zijn bij het gebruik der getrokken bus, dewijl de constructie van dit wapen en het daarmede in verband staand doel, eenen kogel verlangt, met eene gelijkmatig verdeelde digtheid der lood-massa.

Volgens geruchten zou een Duitsch vorst het voorstel hebben gedaan, om op het slagveld van Leipzig een kolossaal monument op te rigten, ter herinnering aan den volkenslag, waar-

(1) Deze kanons schoten kogels van 4 $\mathcal{L}$, met $\frac{1}{3}$ kogelzware lading. Zij waren ongeveer 1,30 ellen lang en wogen 312 N. P.

(2) Volgens onze aanteekening wordt een dergelijk stuk kanon op het stadhuis te Frauenfeld (Zwitserland, kanton Thurgau) en eveneens een dergelijken in het arsenaal te Weenen bewaard.

Spectator.

door Duitschland het juk der vreemde heerschappij zag verbrijzelen. Elke Duitse Staat zou daartoe niet alleen geldelijke bijdragen leveren, maar ook tot de vorming van het plan en de uitvoering een zijner eerste kunstenaars aanbieden.

Het is bekend dat, bij de Parijsche nationale garde, zeer spoedig na hare wederoprigting, de geestdrift voor de oefening in den wapenhandel (exercitiën) in een volslagen tegenzin veranderd is. Dit was nu zelfs zoover gegaan, dat geheele legioenen dezer wachten bijna zamengesteld zijn uit manschappen die hunne wapens niet of zeer onhandig weten te gebruiken. Daar echter de regering, gesterkt door de vrij strenge wetten op dit punt, de wachtverplichtingen doet nakomen, en de geringste verzuimen doet straffen, zoo is de maarschalk *Soult* daardoor op het denkbeeld gekomen, om de wachthebbende

nationale garde (aan de Mairiën en de andere publieke gebouwen) den tijd te doen korten, en hen tevens in den wapenhandel te oefenen. Daartoe worden thans dagelijks eenige onder-officieren naar de verschillende wachtposten gezonden, die uitgezocht zijn en daarvoor eene verhoogde soldij genieten, om eenige uren aan de wacht instructie te geven, zoowel in de behandeling der wapens als in de overige dienstpligten. De maarschalk heeft den gelukkigen inval gehad, de dagorder in de wachthuizen te doen ophangen, waarbij evenwel uitdrukkelijk gezegd wordt, dat het den wachthebbenden manschappen vrijstaat, al of niet van dit onderwijs gebruik te maken. Dit P. S. heeft den maatregel volkomen doen gelukken; de onderwijzers spelen hunne rollen daarenboven uitmuntend, en bereiken *velerlei doeleinden*.

Aan de lezers van den Spectator!

De Spectator had zich bij den aanvang van zijnen werkring geenszins kunnen voorstellen dat hij het einde van eenen tienden jaargang zoude beleven. Wanneer hij nu, op grond van dat tienjarig bestaan, zich eenigermate mag vleijen nut gesticht te hebben, en dat de strekking en het doel zijner bemoeijingen hebben bijgedragen tot het verzekeren van zijn aanwezen, heeft hij echter de overtuiging, dat hij nog meer verschuldigd is aan de welwillende toegevendheid zijner lezers. De Spectator vermeent derhalve, wel verre dat er redenen zouden bestaan, om zijnen werkring te eindigen, denzelfden voort te zetten, en het gelegde voetspoor volgende, zijnen elfden jaargang met onveranderde beginselen, aan te vangen. De toenemende lust tot mede-arbeiding zal hem in staat stellen, aan het geopenbaard verlangen zijner lezers te voldoen, en nog meer afwisseling te brengen in toon en voordragt, terwijl hij, bij de keuze der te plaatsen stukken, zich vooral zal bevljigten, om aan die artikels de voorkeur te geven, welke eene blijvende waarde bezitten. Vele vertoogen van dien aard liggen gereed of worden bearbeid voor den nieuw te beginnen jaargang.

Beschouwde men den Spectator als het orgaan van het leger, wanneer het deszelfs belangen, wanneer het deszelfs regten, wanneer het deszelfs roem gold, dan bestaan er geene redenen, die bij hem den wensch onderdrukken, om dien eertitel waardig te blijven, onder de leuze van *onpartijdigheid*, *bescheidenheid* en *zelfstandigheid*. Ook in dat opzigt hoopt de Spectator zich gelijk te blijven, en welligt is de tijd niet verre, dat hij zal kunnen toonen, onwrikbaar gehecht te wezen aan de beginselen en aan de belangen, die hij vroeger met evenveel warmte als overtuiging heeft voorgedragen en verdedigd.

DE REDACTIE.

EINDE VAN HET TIENDE DEEL.

BIJLAGE XII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 10de DEEL, N°. 12.

(Maand Junij, 1842.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot officⁿ. van gez. der 5de kl. voor de vereenigde mil. geneesk. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie: de heeren C. J. Kessler en C. Swaving. Bij het 5de reg. inf., tot bat.-adjudanten: de 2de luitⁿ. G. H. Janssen, van het 6de reg. inf. en N. van Willes, van het 5de reg. inf. Bij het 2de bat. van het reg. jag.: de 1ste luit. J. H. Schuak, van het bat. Tot adj. van den kol., gouverneur der K. M. Akademie: de 1ste luit. C. L. von Pfaffenrath von Sonnenfels, van het 2de reg. art. Bij het 2de reg. zware drag., tot 1ste luit. zonder bezwaar der schatkist: de 2de luit. G. H. E. Emmermann, van het reg. Tot offic. van gez. van de 5de kl. voor de vereenigde mil. geneesk. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie, den heer J. G. d'Hamecourt. Bij de K. M. Akademie, tot kap.-adj. der Akademie: de kap. H. A. J. M. Beckman, van het 5de reg. inf. Tot kap. der inf.: de kap. W. J. Knoop, van het 7de reg. inf., en tot 2de luit.-ing.: de 2de luit. A. Nolthenius, van het korps ing., min. en sapp. Tot 1ste luit.-ing.: de 1ste luit. W. A. Froger, van het korps ing., min. en sapp.

Verplaatsingen.

De 1ste luit. G. J. Keiser, van Breda naar Bergen-op-Zoom. De 2de luit.-ing. A. Nolthenius, van Vlissingen naar Neuzen. Bij het reg. rijd. art.: de kap. van de 5de kl. A. H. Drijfhout van Hooff, van het 5de reg. art. Bij den staf der genie: de kapⁿ. F. G. Graaf van Limburg Stirum, en W. F. A. Smeets, van het bat. min. en sapp. Bij het 2de reg. art. en belast met het komm. van het materieel der art. in de vesting Breda: de maj. der art. in de kolonie Suriname: J. M. Engelberts. Bij het wap. der inf. in Oost-Indie: de 2de luitⁿ. J. W. C. van Langen, van het 5de reg. inf.; W. J. A. W. Boers en J. B. Auffmorth, van het 9de reg. inf.; W. A. C. Ardesch, van het 8ste reg. inf.

Eervol ontslagen.

De 2de luit. der inf. op non-activiteit J. A. Bouwhuijzen.
Non-activiteits-tractement verleend aan:
Den 1ste luit.-adj. J. G. F. Maslow, van het 2de bat. van het reg. jag., zijnde hij tevens uit de betr. van adj. eervol ontslagen.

Tydelyk non-activiteits-tractement verleend aan:

Den kap. C. W. Seeuwen, van het 8ste reg. inf.

Overleden.

De kap. der inf. E. Artan, toegevoegd aan Z. K. H. Prins Frederik. De kap. B. A. van Boelens, van het 8ste reg. inf.

VIERDE VERVOLG

OP DE

NAAMLIJST DER GEABONNEERDEN

OP HET TIJDSCHRIFT

De Militaire Spectator.

NIEUWE INTEEKENAARS.

Nahuys van Burgst, (G. H. Baron) gepensioneerd Generaal-Majoor, oud Raad van Neêrlandsch Indie.
Gevers Deynoot, (Jonkh. Mr. D. R.) majoor der schutterij te Rotterdam.
Besier, (J. A.) luit.-kolonel bij het korps mariniers.
Ihne, opzigter der civiele werken te Samarang.
Brauw, (C. A. de) kapitein bij het O. I. leger.
Staveren, (Van) luit.-ingenieur te Grave.
Perichon, Boekhandelaar te Brussel.
Bube, (E. G.) 1^e luitenant, 5^e afd. inf.
Beeckman, (W. F. A.) 2^e luitenant, 2^e reg. inf.
Ramdohr, (J. A.) 1^e luitenant, 3^e div. van het alg. depôt der landmagt n°. 33.

INTEEKENAARS VAN WELKE DE NAMEN ZIJN INGEKOMEN.

Willis, (N. van) 2^e luitenant, 3^e reg. inf.
Hopbergen, (J. W. van) 2^e luitenant., 3^e reg. inf.
Collard, (J. J.) 2^e luit., 1^e reg. art.
Steiger, (Von) kolonel, plaatselijken kommandant aan den Helder.

BEDANKT.

Dertien Geabonneerden.
